

Оксана Вашуленко

Українська мова та читання

2
КЛАС
ЧАСТИНА 2

Читаю

Міркую

Розповідаю

Фантазую

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*Музика Михайла Вербицького
Слова Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запанум і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Оксана Вашуленко

«Українська мова та читання»

підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах)

Частина 2

Видавничий дім «Освіта»

2025

Підручник створено за Типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом *О. Я. Савченко*

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025 № 345)

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- — вчуся слухати й розуміти зміст твору
- — читаю і досліджую текст
- — шукаю й оцінюю інформацію
- — досліджую світ медіа
- — спілкуюся й обговорюю
- — створюю власні тексти
- — інсценізуємо прочитане
- — вчуся вправно читати (вправи в е-додатку до підручника)

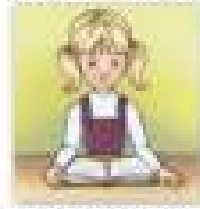
Е-додаток до підручника

Для ознайомлення із вмістом е-додатка виконайте дії:

- В адресному рядку браузера введіть адресу
https://ua.mozaweb.com/uk/course.php?cmd=single_book&bid=UA-OSV-00008
або коротке посилання <https://vse.ee/cruv>
- Зареєструйтеся на платформі або увійдіть у свій акаунт
- Знаходьте на полях у е-додатку позначки інтерактивних завдань та відкривайте їх:

 Розкажи, хто на малюнках користується писемним мовленням, а хто — усним.

 Які предмети допоможуть тобі передати повідомлення усно?

Війти Допомога Вийти

Електронна пошта / moza*

Пароль

☐ Я хотів би залишатися в системі

Увійти

або увійти

! Якщо зареєструватися із якихось причин не виходить, скористайтесь тимчасовими даними

Логін: mon5@edpro.ua Пароль: [mon5epub](#)

Е-додаток розташований у відкритому доступі тільки на час проведення конкурсу. Після друку підручника е-додаток буде доступний за кодом, надрукованим у паперовому підручнику. Детальніше на сторінці:

<https://edpro.ua/mozaik/e-dodatok#enter>

Знайти е-додаток на платформі <https://ua.mozaweb.com> також можна, скориставшись пошуком за кодом публікації UA-OSV-00008

Сторінка із матеріалами для вчителя:

<https://yakistosviti.com.ua/pochatkova-shkola/ukrainska-mova-ta-chytannia>

ЛЮБІ ШКОЛЯРИКИ І ШКОЛЯРОЧКИ!

Ви вже вмієте читати, і в кожного / кожної з вас, напевно, є улюблені твори й теми читання. На сторінках цього підручника ви знайдете вірші, казки, оповідання, відкриєте для себе нових авторів та авторок, познайомитеся з новими літературними героями.

Читаючи, ви дізнаєтеся багато нового й цікавого про рідну Україну, ваших однолітків, прекрасний світ природи та інше.

Виконуючи різні завдання, ви будете вчитися читати ще краще, розуміти прочитане, міркувати над його змістом. Навчитесь співпрацювати з однокласниками й однокласницями, слухати і розуміти усне мовлення, шукати й оцінювати інформацію, створювати власні тексти, інсценізувати прочитане.

Бажаємо вам успіхів у навчанні та справжньої насолоди від читання!

ПРОЩАВАЙ, ЛІТЕЧКО, — ВЧИТИСЯ ЧАС!

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай слова. Чітко вимовляй виділені частини слова.

школа

дзвін

дзвонар

школяр

дзвінок

дзвоник

школярка

дзвінко

дзвонити

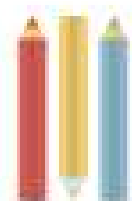
Василь Діденко

ВЕРЕСНЕВЕ СОНЕЧКО

Злітає літо бабине
на стежку польову,
й кавун лице пошкрябане
ховає у траву.

А вересневе сонечко,
рум'яне й молоде,
до школи дзвонить дзвоничком,
за дітками іде.

- > Який настрій викликав у тебе вірш?
- > Які картини ти уявив / уявила?
- > Які емоції виникають у тебе, коли ти думаєш про кінець літа й початок осені? Чому?

Послухай вірш **Лідії Гольонко «Дорослий»**
і дай відповіді на запитання.

- > Хто розповідає про себе — дівчинка чи хлопчик? Доведи.
- > У якому класі буде навчатися дитина?
- > Які слова у вірші свідчать про те, що дитина давно хотіла йти до школи?

vse.ee/cjag

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Професія, дитинстві, письменник, вчитимешся.

Анатолій Костецький

ГОЛОВНА ПРОФЕСІЯ

Спитай у тата і у мами,
які професії у них.

Професій різних є чимало,
сповна їх вистачить на всіх!

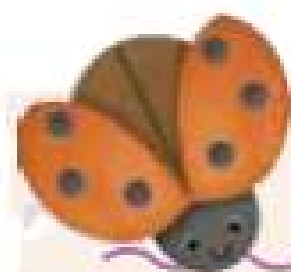
Та є одна з-поміж професій,
якої вчаться всі в житті,
вона для кожного найперша,
якої вчитимешся й ти!

Учитель, лікар чи геоблог,
письмєнник, слюсар чи кресляр —
всі називають головною
одну професію — школяр!

Бо всім відомо, що без школи,
без знань, що мушиш там набути,
не станеш у житті ніколи
тим, ким в дитинстві мрієш бути!

▶ Читаємо
разом!

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Якщо в тексті трапляються **незнайомі слова** й **вислови**,
з'ясувати їхні значення можна в посібнику; у словнику;
в інтернеті; запитати в дорослих; здогадатися за змістом.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Геолог — фахівець, який вивчає землю, її склад, розвиток.

Слюсар — робітник, який обробляє метали, ремонтує машини, механізми.

- > Які професії згадуються в тексті вірша?
- > Яку професію названо головною? Прочитай ці рядки.
- > Зверни увагу на виділені слова. Поміркуй, які найважливіші думки вони передають. Чи погоджуєшся ти з ними?
- > Прочитай вірш, виділяючи голосом виділені слова.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Траплялися, захопливою, очікуванні, здивування.

Читаючи текст, зверни увагу на зміну настрою героя.

Маргарита Сурженко

1 ІЖАЧОК БУЛЬ — ШКОЛЯР

Іжачок Буль із раннього дитинства мріяв про школу. Багато його друзів уже ходили туди. Часто вони розповідали веселі історії, що траплялися з ними під час занять. Школа здавалася Булю радісною захопливою пригодою. Йому хотілося якомога швидше стати учнем.

І ось такий день настав. Буль був на сьомому небі від щастя.

Уранці він поспішив до школи. Тут усе для нього було новім і незвичним, але Буль зовсім не боявся.

Він був в очікуванні цікавих пригод і веселих історій. Але, зайшовши в клас, він побачив зовсім незнайомих звірят, які спокійно сиділи за партами. Їжачок трішки захвилювався, однак чекав, що до класу зайде вчителька і почнуться веселощі.

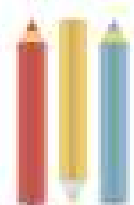
Яким же було його здивування, коли вчителька замість смішних історій почала пояснювати, як у школі потрібно поводитися. Учні повинні уважно слухати, вчитися читати, писати, лічити і малювати.

Це не дуже сподобалося Булю. А коли всі звірята почали виконувати завдання, то він і зовсім розгубився. У маленького їжачка погано виходило, і він дуже боявся, що вчителька буде його сварити. Крім того, Буль не до кінця зрозумів завдання, а перепитати соромився.

Після уроків їжачок повертався додому засмученим і наляканим. Школа виявилася зовсім не такою, як уявлялося. За вечерею він майже не розмовляв і дуже рано пішов спати.

- > Про кого ця казкова історія?
- > Про що мріяв Буль? Яким йому уявлялося шкільне життя?
- > З яким настроєм їжачок ішов до школи?
- > Як і чому змінювався настрій Буля, коли він зайшов у клас?
- > Прочитай виділені слова. Що вони допомогли тобі зрозуміти? Розкажи, що відчував наш герой.

- > Що веселого (цікавого, несподіваного) відбулося у твій перший тиждень у школі?

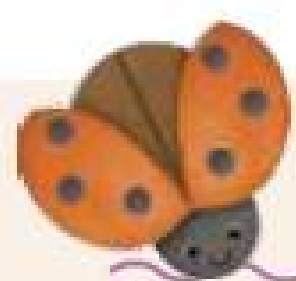

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Стра́шно, отрі́мувати, стрибáти, почува́ються, устро́мівся, потра́пляючи.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Тéма тéксту — це те, про кого або про що в ньому розповідається.

Пригадайте, про що йшлося в першій частині казки. Як далі будуть розгортатися події у творі?

2 ЇЖАЧОК БУЛЬ — ШКОЛЯР

Уранці Буль прокинувся у сльозах.

— Я не хочу йти до школи! — плакав їжачок, дивуючи маму.

— Чому, Булю? Хіба тобі не цікаво отримувати нові знання і знайомитися з новими друзями?

— Ні, там зовсім не цікаво, а страшно. Я хочу залишатися вдома, гратися і читати веселі розповіді для дітей про школу.

На цих словах їжачок запнувся. Адже справді, такі історії були його улюбленими. Він так мріяв про школу, а тепер боїться її. Малюк устромився носом у подушку і заплакав. Але його мама все зрозуміла: їжачок боявся не школи, а нового способу життя.

— Любий, не потрібно плакати. Боятися нового і невідомого цілком природно. Навіть дорослі

почуваються ніяково, потрапляючи в незвичні, нові умови.

Почувши це, Буль трохи заспокоївся:

— Мене не будуть сварити за те, що у мене не все виходить?

— Звичайно, ні. Помилатися може кожен. Для цього ти й пішов до школи, щоб учитися. Не бійся запитувати про все, що тобі не зрозуміло, і в тебе обов'язково все вийде!

— А якщо я принесу погану оцінку, ти не перестанеш мене любити?

— Звісно, що ні! Адже ми з татом любимо тебе не за якісь заслуги, а просто за те, що ти наш синок. До того ж візьми до уваги, що головне у школі — не оцінки, а нові знання та досвід! А ще там ти зможеш знайти нових друзів!

Буль дуже зрадів розмові з мамою, знову захотів іти до школи, але про всяк випадок вирішив уточнити:

— А бігати і стрибати зовсім-зовсім не можна, так?

Мама усміхнулася:

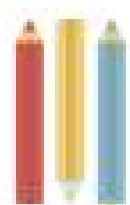
— Можна, але тільки на перервах. А на заняттях потрібно бути уважним, щоб не проґавити нічого цікавого.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Новий спосіб життя — щось невідоме, незвичне.
Ніяково — незручно.

- > Як Буль пояснив мамі, чому не хоче ходити до школи?
- > Знайди і прочитай ці слова. Голосом передай настрій героя: тривожний, плаксивий.
- > Чого боявся їжачок у школі? Вибери доречні відповіді:
 - хлопчиків-забіяк;
 - поганих оцінок;
 - що його будуть лаяти, коли не все виходить.
- > Що сказала їжачку мама, щоб заспокоїти малюка? Які її слова ти вважаєш особливо важливими?
- > Який висновок із цієї історії ти зробив / зробила для себе?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Уважно прочитай букви. Спочатку назви літери, зображені синім кольором, потім — зеленим, насамкінець — чорним.

В Ч И Ї Т Е Л Ш О Н Х К С Я А Д Р Н Ж З П

- Прочитай уголос слова в кожному стовпчику спочатку повільно, потім швидше.

на	ну	як	мій	він
по	ще	от	так	чай
не	за	із	хоч	ось

Послухай вірш **Сашка Дерманського** «Винахідник».

- > Який настрій вірша?
- > Які рядки вірша викликали в тебе усмішку?
- > Кого й чому автор вірша називає винахідником?
- > Що придумав хлопчина, щоб не йти до школи?
- > Що ти порадив би / порадила б цьому хлопчикові?
- > Розкажи цю веселу історію своїми словами.

vse.ee/cja

КОЛИ ВЧИТЕЛЯ НЕМАЄ

Вчитель вийшов на хвилину —
в класі ось яка картина:
Клишоножко захропів,
Жабич гама комарів,

Мишкін печивом хрустить,
Клишоножко все ще спить,
А Косульська дзвонить Бджілці,
щось торочить по мобілці,

Котомурченкова Киця,
як і завжди, чепуріться,
Куцохвіст стріля з рогатки
в кожну шибку по порядку...

Лиш відмінник Їжачун,
не гультай і не пустун,
пóміж партами блукає,
вірш напам'ять повторяє.

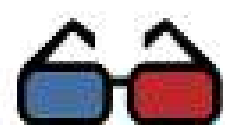

Клишоножко ще дрімає,
тож не відає, не знає,
що Бобрищенко Максим
взяв і парту надкусив...

В класі завжди так буває
коли вчителя немає...

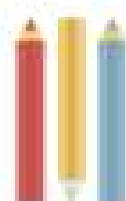
- > Який настрій вірша?
- > Назви всіх учнів та учениць цього класу.
- > Переглянь текст і полічи, скільки разів трапляється слово **Клишоножко**.

- > Розглянь ілюстрації до вірша. Кого з дійових осіб вірша не намальовано?

- > Над чим змушує замислитися цей вірш?

- > Що ви порадили б учням та ученицям цього казкового класу?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно:

Схвáльний, прицмóкував, пришпíлив, чер-
вонобóкими, Кульба́бчин, Смуга́стиків.

Василь Чухліб

МАЛЮНОК НА ВІЛЬНУ ТЕМУ

У лісовій школі був урок малювання. Старий учитель Ведмідь по́вагом пройшовся по класу, протер окуляри і нарешті сказав:

— Сьогодні буде малюнок на вільну тему. Кожен нехай намалює те, що йому найбільше до вподоби, без чого й прожити не можна.

— Та це ж зовсім просто! — вигукнув зайчик Кульбабка й одразу дістав з пенала червоного олівця.

Що намалює зайчик?

— Не поспішайте, спочатку подумайте, — додав Ведмідь.

Учні взялися до роботи, а вчитель ходив між партами й мовчки спостерігав.

— Готово! — вигукнув непосида Кульбабка. — Можна здавати?

Кульбабка відніс учителю малюнок, всівся за парту й весело поглядав на своїх товаришів.

— Гм, непогано, — сказав учитель і пришпів Кульбабчин малюнок на дошці. По класу прокотився схвальний гул. Кульбабка від задоволення хилитав вухами. На великому аркуші красувалася **червона соковита морква із зеленим чубчиком**.

Тепер Кульбабка намагався допомогти своїй сусідці по парті — білочці Китичці.

— Не заважай! — відмахувалася Китичка. — Я сама!

Що ж буде на малюнку в білочки?

І вона так гарно намалювала сімейку грибів-боровиків, що стали в коло на лісовій галявині.

Її малюнок Ведмідь також пришилив на дошці, поруч із Кульбабчиним.

Ведмедик Клиш-Клиш довго старався.

Що буде зображено на малюнку ведмедика?

Він намалював **блакитні, жовті, коричневі хатинки**, що називаються вуликами. Розглядав малюнок і навіть прицмокував та облизувався.

А їжачок Топка намалював **кучеряву лісову яблуню з червонобокими яблуками**.

Ось і бурундучок Смугастик поніс свою роботу вчителеві. За кілька хвилин мав продзвеніти дзвоник на перерву. Ведмідь поглянув на Смугастиків малюнок, підвівся з-за столу, пройшовся по класу. Учні з очікуванням дивилися на нього.

— Що ж, усі ви добре малюєте, — сказав Ведмідь. — Але сьогодні найвищу похвалу одержує...

На цих словах учитель зупинився біля Кульбабчиної парти, і той аж розцвів.

Хто, на твою думку, одержить найвищу похвалу?

— Найвищу похвалу одержує бурундучок Смугастик.

У Кульбабки зів'яли вуха.

— Ага! — кинула йому Китичка, і він покосився на неї.

А вчитель підійшов до дошки і повісив угорі над усіма малюнок бурундучка. На ньому сходило з-за гори, підіймалося над лісом **веселе, променисте сонце**. Воно світило, осявало моркву із зеленим чубчиком, і галявину з грибами-боровиками, і пасіку з хатинками-вуликами, і лісову яблуню з червонобокими яблуками.

- > Де відбувалися події в казці?
- > Хто герої казки? Назви їх.
- > Чому кожне звірятко намалювало саме такі зображення?
- > Прочитай виділені слова. Що вони допомагають уявити, зрозуміти?
- > Кому з вас вдалося вгадати, що намалюють учні-звірята? Чиї припущення були найцікавішими?
- > Чому, на вашу думку, бурундучок отримав найвищу похвалу від учителя?
- > Закінчи усно речення.

Бурундучка назвали Смугастик тому, що...

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Упізнай слово з одного погляду. Прочитай слова в кожному стовпчику спочатку повільно, потім — швидше.

ти	то	що	це	не
ви	та	чи	ці	ту
ми	ну	же	ті	де
би	цю	до	те	бо

- Прочитай правильно.

Заміслююся, інструментах, трапляється, запропонува́ла.

Дженніфер Мур-Маллінос

ЯКЩО ВЧИТИСЯ ВАЖКО

(Уривок)

Ти знаєш, ким хочеш бути, коли виростеш?

Розкажи

«Я ще не вирішив, але часто про це думаю. Батьки кажуть мені, що я можу стати ким завгодно, якщо буду старатися і добре вчитися у школі. Мама каже, що мій обов'язок як дитини ходити до школи і старанно вчитися. Потім, коли я виросту, я зможу обрати будь-яку професію.

Я знаю, що навчання у школі має велике значення. Та іноді це дуже важко! Але завжди, коли я старанно виконую завдання, мене у школі хвалять. Це найкраще почуття у світі!

Розкажи

Що тобі подобається найбільше у школі,
окрім перерви?

Мені подобається дізнаватися про вулкани чи динозаврів. Або навчатися грати на різних музичних інструментах. Наприклад, на флейті або трубі. Такі уроки я дуже люблю.

Чи бувало таке, що ти щосили
намагаєшся щось зрозуміти, але все одно
нічого не виходить?

Розкажи

Коли це трапляється зі мною, я дуже засмучуюся і хочу все кинути. Наприклад, минулого тижня вчителька показувала класу новий спосіб виконання дії додавання. Як я не намагався, ніяк не міг його зрозуміти. Я засмутився. Мені хотілося припинити всі зусилля.

А вчителька це помітила і запропонувала мені допомогу. Я залишився після уроків.

Уявляєш, цей час у школі я провів із задоволенням! Учителька показала мені багато прикладів. І я не тільки зрозумів спосіб додавання, але й жартував зі своїх помилók!

За кілька днів, коли на уроці ми розв'язували такі приклади, я трохи нервував. Кілька хвилин сидів і спостерігав, як інші діти виконують свої завдання. Потім я побачив, що

вчителька усміхається мені. І я все згадав! Узяв ручку й нарешті почав писати.

І знаєте що? Я це зробив! Я правильно розв'язав усі приклади! Моє навчання і старання праця не були даремними. Я був дуже задоволений виконаною роботою!

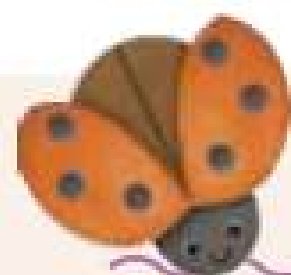
Розкажи

Чи бувало в тебе таке, що робота приносить задоволення?

Я зрозумів головне — не здаватися в жодному разі! Насправді, єдине, що потрібно, — це наполеглива праця!

Є різні шляхи до знань. Якщо ти знайдеш свій, навчання перетвориться на велике задоволення. Те, що раніше здавалося складним, стане легким і цікавим!»

- > Хто розповідає про себе — дівчинка чи хлопчик? Знайди в тексті слова, які підтвердять твою відповідь.
- > Чому герой твору засмутився?
- > Що саме не виходило у хлопчика? Хто йому допоміг? Коли і як це відбулося?
- > Чи можна героя твору назвати стараним?
- > Як ти розумієш вислів **навчання — це наполеглива праця?**
- > Які риси характеру виявив хлопчик, аби навчитися розв'язувати нові приклади?
- > Що головне хотіла сказати письменниця своїм оповіданням?
- > Пригадай і розкажи, чи був у тебе такий віпадок, коли ти намагався / намагалася щось зрозуміти, але нічого не виходило. Хто тобі допомагав/допомагала?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

А́втор / а́вторка — людина, яка створила художній, музичний або мистецький твір.

Авторка

Наталка Поклад

КНИЖКОВЕ́ЧІР

Книжка в тата, книжка в мами,
книжка в мене і в Світлани.
З книжкою малий Тарас —
книжкове́чір нині в нас.

Книжковечір, книжкоті́ша,
тільки чути — песик дише
й сумно дивиться з-під ліжка,
бо йому немає книжки.

- > Із чого видно, що в сім'ї всі люблять читати? Які слова з тексту це підтверджують? Прочитай.
- > Як ти розумієш слова **книжкове́чір, книжкоті́ша**?
- > Хто, на твою думку, розповідає про себе і свою родину в цьому вірші? Яким / якою ти її / його уявляєш? Опиши.

- > Які слова у вірші повторюються? За їх допомогою спробуй коротко сказати: про кого і про що цей вірш.
- > Скільки в кімнаті читачів? А на малюнку?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Тонéсеньку, джўнґлі, дові́даюсь, пінґві́нів.

Автор

Нузёт Уме́ров

ПРО КНИЖКУ

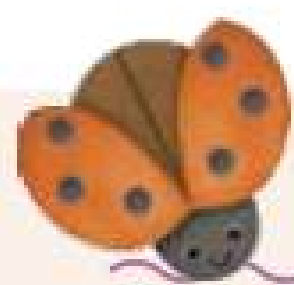
Дбайливо тонесеньку книжку гортаю,
рядок за рядочком уважно читаю.
Багато про що я довідаюсь з книжки:
про лева, жирафа, ведмедя та мишку.
Про гори круті та бурхливі ріки,
про джунґлі густі та пустелі великі.
Про синіх китів, про акул і дельфінів,
про хижих косаток і добрих пінгвінів.
Про північ, про південь читаю невпинно,
про ближні країни й далекі країни.
Гортаю, гортаю сторінки, мов диво,
весь світ в собі книжка вмістила дбайливо.

Переклад із кримськотатарської

- > Про кого цей вірш? Що про в ньому розповідається?
- > Які слова у вірші свідчать про те, що читач бережно ставиться до книжки й любить читати?
- > Як ви зрозуміли зміст виділеного рядка? Що означає вміти читати?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Кожен текст у підручнику має назву. Це — **заголо́вок**. Також до текстів є **ілюстра́ції**. Це малюнки або світлини. Якщо поміркувати над змістом заголовка й уважно розглянути ілюстрацію ще до читання, то це підкаже, про що розповідь твір.

Прочитай заголовок і розглянь ілюстрацію. Поміркуй, про що може розповісти цей твір.

Василь Сухомлинський

Заголовок

УСІ КНИЖКИ ГАРНІ

Мама дала Настусі гроші і сказала:

— Піди до книгарні й купи собі дві кні́жечки. Там є гарні книжечкі́ — про пташок і метеликів, про звірят і рибок...

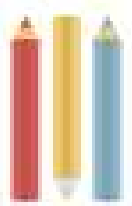
Пішла Настуся. А там книжок — ой, скільки ж там книжок! Стоїть Настуся перед полицею, в очах у неї сяє радість. Бо Настуся вже вміє читати. Дивиться вона на книжечки й читає: ця — про їжачка, ця — про котика. А ось ця — про горобчика, а ця — про ластівку. А он та — про ягнятко, а та — про сірого бичка.

Задумалася, занепокоїлася Настуся: «Що ж робити? Грошей у неї тільки на дві книжечки, а книжечо́к он скільки! Купиш про їжачка, про котика, а горобчик, ластівка і ягнятко? Хіба ж можна без них додому йти? Купиш про ягнятко і про ластівку, а їжачок і котик?..»

Ілюстрація

- > Про кого розповідається у творі? Якою ти уявляєш Настусю?
- > Доведи, що Настуся дуже любить читати.
- > Чому дівчинка занепокоїлася? Яку пораду ти можеш їй дати?
- > Розглянь ілюстрацію. Прочитай частину тексту, якій відповідає ілюстрація.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Знайди слова, які «заховалися» серед букв.

ХИКНИЖКАПТХОЖУРНАЛЖАБІБЛІОТЕКА

- Скільки слів ти знайшов / знайшла? А твої однокласники / однокласниці?

Послухай вірш **Любові Сердуніч**
«У бібліотеці».

- > Що авторка розповідає про бібліотеку?
- > Що, крім книжок, є в бібліотеці?
- > Хто читає в читальній залі?
- > Які книжки шукають діти в бібліотеці?

Прочитай заголовок. Як ти вважаєш, про які події розповідатиметься в цьому творі: казкові чи справжні?

Лоренц Паулі

1 ЛИСИЧКА ЙДЕ ДО БІБЛІОТЕКИ

— Ти попалася, Мишо! — засичала Лисиця.

Мишка кинулася до підвального віконця, тільки хвостик майнув.

— Постривай! — загарчала Лисиця і полізла за нею. Зістрибнула в підвал. Перескочила через коробку. Побігла повз полиці. Завернула за ріг...

— Де моя Миша? — гримнула Лисиця і принюхалася.

Але навкруги пахло лише папером і людьми. Ага! Миша побігла за полиці, і Лисиця кинулася до неї. Раптом Миша зупинилася.

— Тс-с-с! Ми в особливому місці. Тут нікого не можна турбувати. Ти порушуєш порядок!

— За секунду я тебе схоплю, і будеш моєю! — заявила Лисиця.

— Тут нічого не може бути твоїм, — хихикнула Мишка. — Все, що тут є, можна лише позичити. Але тобі воно ніколи не буде належати. Це не територія для полювання. Це бібліотека.

— Бі... що? — запитала Лисиця.

— Бібліотека! — відповіла Мишка.

— А що таке бі-блі-о-те-ка? — озирнулася навкруги Лисиця.

— Тут можна читати книжки. Вони потрібні, щоб вивчати світ і дізнаватися нове.

Мишка схопила книжку і принесла її Лисиці.

— Це тобі! Щоб ти дізналася щось новеньке.

На першому малюнку Лисиця побачила дідуся з котиком. У них були курочки. На наступному малюнку курочок хотіла з'їсти лисиця. У бібліотеці стало дуже тихо.

— Ку-у-у-у-рочки! — нарешті вимовила Лисиця. — Яка чудова ідея!

Мишка з полегшенням закивала головою. Лисиця побігла на вулицю.

— Не забудь повернути книжку на полицю! — крикнула їй услід Мишка, але Лисиці вже й слід загуб.

- > Де відбувається ця казкова історія? Хто її дійові особи?
- > Що Лисиця дізналася про бібліотеку? Хто їй усе пояснив?
- > Як Мишка пояснила Лисиці, навіщо потрібні книжки? Знайди в тексті ці рядки і прочитай.

- > Чи повернеться Лисичка до бібліотеки?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Швидко читай — інше слово в рядку розпізнай.

.....▶

миша миша миша тиша миша миша миша

.....▶

курка курка курка курка курка курча курка

.....▶

лиска лиска миска лиска лиска лиска лиска

Лоренц Паулі

2 ЛИСИЧКА ЙДЕ ДО БІБЛІОТЕКИ

Наступного вечора Лисиця повернулася.

— Хочу взяти вчорашню книжку додому, — пояснила вона. — І тебе, Мишо, також. Почитаєш мені цю казочку. Бо я... Розумієш, я не вмію читати.

Мишка похитала головою.

— У мене немає часу. Я знайшла книжку з магії. І зараз навчаюся чаклувати. Але ось там стоять аудіокнижки. Може, знайдеш свою книжку на диску?

Лисиці пощастило знайти аудіокнижку, і Мишка гукнула їй:

— Ти можеш взяти книжку і диск разом. Але обов’язково поверни і не гризи сторінок. Тобі потрібно завести **бібліотечну картку** і...

Але ані книжки, ані диска, ані Лисиці вже не було.

Через три дні Лисиця повернулася. З Курочкою.

— Ця Курка така зануда! Я її спіймала, а вона питає, чи я знаю, що курячі кісточки шкідливі для горла і шлунка. Це правда?

— Подивіться в **енциклопедії**, — сказала Мишка, розучуючи черговий магічний трюк.

Курочка ледь дихала, але слухняно прочитала Лисиці розділ з енциклопедії про тварин. І ще один із **довідника** про домашніх тварин. І кілька рецептів із кулінарної книжки. А тоді ще пару оповідань.

Стало пізно. Лисиця заснула. І Курочка теж. Лише Мишка розучувала магічні трюки.

Зійшло сонце. Відчинилися двері, і до бібліотеки увійшло багато читачів. Мишка розбудила Курочку, а Курочка — Лисицю.

Вони хотіли тишком-нишком піти, але раптом Курочка впізнала фермера. Вона підморгнула Лисиці і прошепотіла:

— Якщо я почну квокати «Ко-ко-ко!», — то він тебе схопить.

Лисиця затремтіла. Раптом вона примружила око, побачивши на обкладинці книжки смажене курча, і сказала:

— Дивись, яку книжку він хоче взяти.

Тепер настала черга тремтіти Курочці.

— А знаєш, що? Я викопаю тунель під курником, буду до тебе приходити, і ти навчиш мене читати, — запропонувала Лисиця.

Курочка погодилась. І перед тим, як піти, вони вибрали книжку, яка сподобалася б їм обом. А тоді іще одну. І ще...

Пригинаючись під вагою книжок, вони підкралися до виходу.

— Стривайте! — закричала Мишка. — Більше п'яти брати не можна. І поверніть усі книжки до бібліотеки, щойно їх прочитаєте!..

Переклад з англійської Світлани Колесник

- > У цій частині казки з'являється нова дійова особа. Яка?
- > Чому Лисичка повернулася до бібліотеки?
- > Які книжки порадила взяти Мишка Лисичці?
- > Чому Лисичка вирішила взяти аудіокнижку?
- > Що головне зрозуміла Лисичка?
- > З якими правилами користування бібліотекою ознайомила Мишка Лисичку?
- > Навіщо ці правила? Чому читачів так обмежують? Чому не можна робити все, як хочеться?

БАРВИСТІ КОЛЬОРИ ОСІННЬОЇ ПОРИ

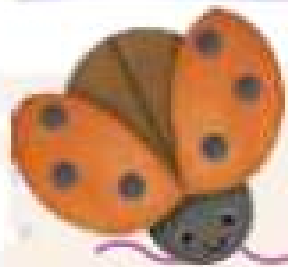

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Прохолóда, буро-золотáві, метушні́, кольо-
рістий, поналі́ті, тенді́тні, кружля́ючи.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Поёт / поетеса — людина, яка створила віршований
художній твір.

Поетеса

Катерина Перелісна

Авторка картини

Ольга Кваша́.

У сяйві золотого дня

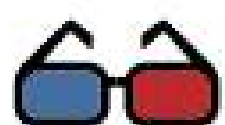
ЗОЛОТА ОСІНЬ

В парках і садочках,
на доріжки й трави,
падають **листочки**
бу́ро-золотáві.

Де не глянь, навколо
кі́лим кольори́стий,
віти напівго́лі
й небо синє-чисте.

Метушні немає,
тиша й прохолода —
осінь золотая
тихо-ніжно ходить.

- > Про який період осені йдеться у вірші?
- > Які ознаки осені зображено у вірші?
- > З яким почуттям авторка говорить про осінь?
- > Прочитай вірш тихо, спокійно. Прислуха́йся до кожного слова. Намагайся уявити картину, описану у вірші.

- > Які кольори використала Катерина Перелісна для опису осені? Зверни увагу на виділені слова. Чи є ці кольори на картині Ольги Кваші (с. 29)?

Поет

Анатолій Костецький

ОСІННІЙ КЛЕН

Знов золоті листочки клена
летять на землю і на мене,
такі тендітні та сумні.
Летять, кружляючи, крилато,
і, мов сліди качиних лапок,
лягають тихо на землі...

- > Із чим поет порівнює кленові листки й чому?
- > Який настрій вірша? Чим він викликаний?
- > Прочитай вірш. Передай сумний настрій, ніжність, тишу.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Гостінці, мальовнічка, оксаміти, завивала,
прикрáсила.

Поет

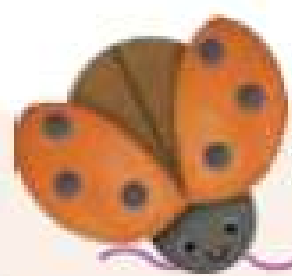
Володимир Кравчук

ЩЕДРА ОСІНЬ

Щедра Осінь у **корзинці**
принесла усім **гостинці**:
тут і яблука, й **калина**,
щоб раділа вся **родина**,
груші, сливи, ще й **горіхи**
для смачненької **потіхи**.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Зверни увагу, як поет написав твір: кожний рядок має співзвучні закінчення з іншим рядком й однаковий ритм: **корзинці — гостинці; калина — родина; горіхи — потіхи**. Це вірш.

У віршах слова добираються так, щоб закінчення рядків звучали однаково або подібно. Цю співзвучність (повторення кількох звуків, частини слова) називають рíмою.

- > Як поет називає осінь? Що осінь зробила?
- > Які гостинці вона принесла?

Поетеса

Марійка Підгірянка

ПРИЙШЛА ОСІНЬ

Прийшла осінь люба, мила,
дітям на потіху
груші всі позолотила
у годину тиху.

Ще червону фарбу ма́ла
осінь-мальовничка.
Яблучка помалювала
на обидва личка.

Як на сливи позирала,
знала, що робити:
усі сливи завивала
в сині оксаміти.

І куди лиш не ходила
у годину тиху,
увесь садок прикрáсила
дітям на потіху.

Автор картини

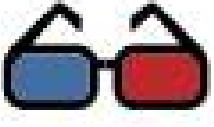
Юрій Лесюк. Грушки*

* Зображення картини наведено з навчальною метою.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Оксаміт — тканина з густим коротким ворсом.

- > Визнач, які слова у вірші співзвучні.
- > Які слова надають віршу ніжного забарвлення?
- > Чи погоджуєшся ти з тим, що про осінь поетеса пише, як про живу істоту? Прочитай слова, які підтвердять твою думку.
- > За якою роботою осені спостерігала авторка?
- > Як ти розумієш виділені рядки?
- > Що ще може робити осінь у саду?
- > Порівняй вірші Володимира Кравчука «Щедра осінь» і Марійки Підгірянки «Прийшла осінь». Чим вони подібні?
- > Яку пору року зображено на картині Юрія Лесюка «Грушки» (с. 31)?
- > Куди дивляться діти, які стоять біля дерева? Про що вони можуть розмовляти?
- > Уяви себе поруч із дітьми. Що ти чуєш? Що відчуваєш?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Спробуй відтворити, як вітер шелестить листям.

вітерець▶ Ш-ш-ш-ш-ш-ш.

вітер▶ Ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш! Ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш!

вітрюган▶ Ш-ш-ш! Ш-ш-ш! Ш-ш-ш-ш-ш-ш-ш!

- Прочитай правильно.

Розходівся, хазяйнуєш, заблудівся, угамуйся.

Тамара Коломієць

ВІТРИСЬКО

— Чом, вітриську, розходився,
хазяйнуєш у саду?

— Це я в листі заблудився
і дороги не знайду.

— А навіщо трусиш сливи
у некошену траву?

— Бо удався нелінивим,
без роботи не живу!

— Ой вітриську, робиш шкоду!
Угамуйся хоч на мить!

— Краще геть піду з городу,
в чистім полі буду жити! —

Звісив з тину босі ноги,
свиснув — листя полягло.

І за мить вповдовж дороги
покурівся за село.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

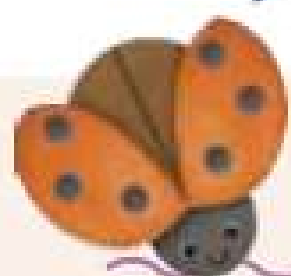
Покурівся — пішов, здіймаючи куряву на дорозі.

- > Хто розмовляє з вітриськом у саду?
- > Яке зауваження зробили бешкетникові?
- > Як вітрисько відповів на зауваження? Прочитай про це.
- > Чому, струшуючи сливи, вітер робить шкоду?
- > Чи погоджуєшся ти з тим, що про вітер авторка пише, як про живу істоту? Що про це свідчить?
- > Знайди в тексті слова, які передають дії вітру. Прочитай їх.

Послухай казку **Юрія Старостénка** «Хто ж винен?».

- > Назви дійових осіб казки.
- > Кого шукав Мишко?
- > А кого зустрів?
- > Що робив Єнот?
- > Чому Мишко штовхнув лапою Єнота?
- > А хто ж винен у тому, що Зозулька не озвалася до Мишка?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Па́уза — це зупинка в мовленні. Читаючи твори, дотримуйся пауз: | — **мала пауза**; || — **велика пауза**.

Аркадій Музичук

ГОРОБЦІ

— Ага, | а я у вірій полечу! | —
хвалилося сусідам ластів'ятко. ||
Малий горобчик, | як про це почув, | —
відразу полетів до татка. ||
— А ми у вірій летимó чи ні? ||
І як же наша хатка під карні́зом? ||
І я ще не навчивсь співать пісні, |
та й ще літаю тільки низом... ||
— У вірій не літають горобці. ||
У рідних гніздах зимувати будем. ||
Бо ми узимку — головні співці, |
а без пісень пташиних сумно людям. ||

- > Про кого цей вірш? Чи сподобався він тобі?
- > Чому занепокоївся малий горобчик?
- > Що означає вислів **літаю тільки низом**?
- > Як тато горобчика назвав горобців?
- > Чому, за словами тата, горобці не літають у вирій?
- > Підготуйся до читання вголос. Поміркуй, із якою інтонацією читатимеш слова ластів'ятка? А горобчика? А тата-горобця?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Кришталéве, люстéрце, загляда́ють, приміря́ють.

Тамара Коломієць

НА ГАЛЯВІ

На галяві озéрце | —
кришталеве люстерце. ||
Туди гриби заглядають, |
капелю́хи приміряють. ||

Приміря́ли, | милува́лись, |
раптом шурх | — і поховались. ||
Сирої́жки | — під листочки, |
опе́ньочки | — під пеньочки. ||

А опе́цьок-боровик
забарі́вся та у крик: |
— Со́соночки-красуні, |
ялиночки манюні, |
куди хоче сховайте, |
ті́льки в кошик не дайте! ||

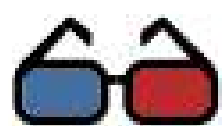

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Опе́цьок — товстий, незгра́бний.

Забарі́тися — не встигнути, зага́ятися.

- > Що робили гриби? Який у них був настрій?
- > Як ти думаєш, чому гриби почали ховатися? Як змінився їхній настрій?
- > Розкажи, куди ховалися гриби. Хто не встиг заховатися? У кого він просив допомоги?
- > Прочитай парами слова, які римуються.
- > Визнач настрій твору. Прочитай вірш, дотримуючись пауз.

- > Розглянь малюнок до вірша (с. 35). Розкажи, які ознаки вказують на те, що події на малюнку відбуваються восени.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Походжа́є, потруді́вся, смуга́стий, потовари́шю.

Наталя Остапенко

ГОСПОДИНЯ ОСІНЬ

Господиня Осінь в лісі походжає,
хто як потрудився, у звірят питає.

Захиталась гілочка,
і з'явилась білочка:
— Я запас роблю на зиму,
у надійну комірчіну
заховаю шишки
і смачні горішки.

Обізвався їжачок,
сіра шубка з голочок:
— У останні теплі днини
листя я встелив хатину,
щоб до самої весни
снились теплі жовті сні.

Зайченятко виглядає
і сміливо промовляє:
— Я про зиму пам'ятаю,
кожушину поміняю,
щоб, як скóчу в білий сніг,
вовк знайти мене не зміг.

По стежині йде ведмедик
і несе він діжку меду:
— Я старався теж, як міг,
збудував собі барліг.
Бджоли меду ось дали,
щоб солодкі сні були.

І ікля́стий ве́пр озвався:
— До зими я готувався
і під дубом у комору
жо́лудів насипав гору.

А лисиця-ледаці́ця
і не думає трудиться.
По галяві походжає
і тихесенько співає:
— Мене холод не лякає,
бо в курні́к дорогу знаю.
З півнем потовари́шю,
якось та й перезимую.

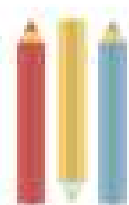

> Про кого цей вірш?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Персона́ж твору — це дійова особа. Дійовими особами можуть бути люди, тварини, казкові істоти.

- > Скільки персона́жів у цьому творі? Назви їх.
- > Розкажи про кожного з персонажів.
- > Як у вірші розповідається про появу білочки? Прочитай, у кого сіра шубка. Хто сміливо промовляє? Хто ікластий? Хто йде з медом? А хто ледачий?

- > **Пофантазуй!** Що могли б розповісти Осені мишка й сойка?

- > Підготуйтеся до читання вірша в особах. Розподіліть ролі. Хто читатиме слова автора? Обговоріть, з якою інтонацією треба читати слова кожної дійової особи.
- > Спочатку прочитайте вірш в особах, а потім розіграйте сценку.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Уважно переглянь букви в рядках. Знайди відмінність.

ЛА	РБ	УЧ	МЛ	МИ	ЄС	ВЗ	ПГ	ВЗ
АЛ	РБ	УЧ	МЛ	ИМ	ЄС	ВЗ	ПГ	ВЗ

1 ОСІНЬ ВЕСЕЛА

Наталя Забіла

ОСІННЄ ЛИСТЯ

Від вітру коливáються
пожовклі дерева,
а листя з них зривається
і пісеньку співа:

— Веселі танцюристи ми,
кружляєм в висоті, —
листки, листочки, листики,
червоні й золоті!

Зриваємось ми зграями
з топольок та беріз,
злітаємо, кружляємо
і падаємо вниз.

Та вітром знов піднесені
мчимо з височині.

Нам радісно! Нам весело!

Нам любо восени!

- > Знайди у вірші слова, які створюють **радісний** настрій.
- > Якими словами передано рух листочків? Прочитай їх.
- > Навчися читати вірш весело. Пам'ятай про паузи.
Із більшою силою голосу прочитай виділені рядки.

2 ОСІНЬ СУМНА

Олена Пчілка

* * *

Садок марніє потихеньку,
пожовклі падають листки,
вітрець не віє вже тепленько,
жене понурії хмаркі.

Посох горошок на городі,
мачок вже цвіт давно згубив,
високий соняшник на грядці
журливо голову схилив.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Марніти — сохнути, старіти.

Понурий — сумний, похнюплений.

- > Знайди у прочитаному вірші слова, які створюють його сумний настрій.
- > Які картини ти уявляєш, читаючи вірш?
- > Який настрій подарувала тобі осінь сьогодні?

3 ОСІНЬ МРІЙЛИВА

Вадим Скомаровський

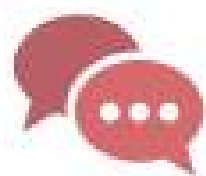
ЛІСОВА КОЛИСКА

Стежка, озеро, стіжок —
все у падолісті.

Ліс нудьгує без пташок,
і в гніздечку для пташок
задрімав сухий листок,
спить, мов у колисці.

- > Де задрімав листочок?
- > Із чим автор порівнює гніздечко?
- > Чи є у вірші слова, значення яких вам незрозуміле? Що ці слова означають?
- > Навчися читати вірш спокійно, мрійливо.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Знайди слова, які «заховалися» серед букв у рядку.

ЗЕБЗАЄЦЬСОІРІЖАКХЛІГРИБОЧОКСТУ

- Прочитай правильно.

Здригну́вся, спина́ється, приземлі́вшись.

4 ОСІНЬ ТРИВÓЖНА, ТАЄМНІ́ЧА Й ЗАДУ́МЛИВА

Ліна Костенко

БЕРЕЗОВИЙ ЛИСТОЧОК

Іще не сніг і навіть ще не іній,
ще чути в полі голос череді.

Здригну́вся заєць — ліс такий осінній,
куди не ступиш, все щось шарудить!

Тривожний
настрій

Чи, може, це спина́ється грибочок?

Чи, може, це скрада́ється хижак?

Таємничий
настрій

То пролетить березовий листочок,
то пробіжить неві́димий їжак...

Задумливий
настрій

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Череда́ — стадо корів, що пасеться в полі.

Спина́ється — тягнеться вгору, підростає.

- > До чого прислухається заєць? Чому в лісі все шарудить?
- > Як авторка передала полохливість зайчика?
- > Як ти розумієш вислів **пробіжить невидимий їжак**?
- > Знайди і прочитай парами слова, що римуються.
- > Прочитай вірш виразно. Передай інтонацією зміну його настрою.

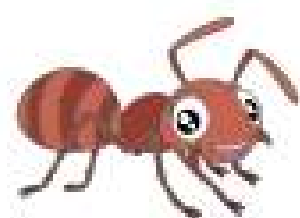
5 ОСІНЬ ГРАЙЛИВА

Петро Сорока

ГРА

Сад осінній вчить мурах
переборювати страх:
він спускає їх на землю
на листочках-літачках.
Приземлившись, дітвора
аж підстрибує: «Ура!».
Тільки восени буває
отака весела гра.

Віктор Терен

ОСІНЬ

Вітер з пожовклим листком
грається в котика-мишки.

То поженеться біжком,
то підкрадається нішком.

Ну а коли спійма,

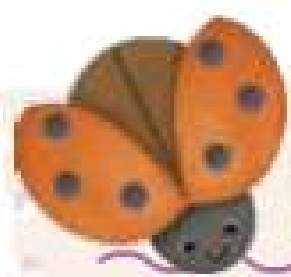
буде, дітки,
зима.

- > Який настрій створюють вірші?
- > Прочитай вірш, який найбільше тобі сподобався, дотримуючись пауз.
- > **Пофантазуйте!** Осінь — це дівчинка, молода жінка чи, може, бабуся? Поясніть, чому ви так вважаєте. У що вбирається Осінь? Які в неї захоплення?

ЕНИКИ-БЕНИКИ ЇЛИ ВАРЕНИКИ

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Колискові пісні — це народні й авторські пісні, які співають, заколисуючи дитину.

Послухай українську народну колискову пісню «**Ой ходить Сон коло вікон**» у виконанні Ніни Матвієнко.

- > Де ходить Сон? А Дрімота?
- > Де вони хочуть ночувати?

vse.ee/cjap

Світлана Жук

ТАТОВА КОЛИСКОВА

Квіти дрімають, і тиша в садочку,
небо засвічує зорі ясні.

Спи, мій синочку, мій колосочку,
нічка дарує сни чарівні.

Татко тобі заспіва колискову.

Спи, оченята заплющуй свої.

Хай тобі сняться птахи казкові,
що прилетіли в рідні краї.

Мудрим і сильним рости, мій синочку,
ти під міцним і надійним крилом.

Спи, мій маленький, мій колосочку,
щедро зігрітий рідним теплом.

- > Кому тато співає колискову? Доведи це словами з тексту.
- > Що він бажає своєму синочку?
- > Поцікався, які тварини згадуються в колискових піснях.

Перегляньте мультфільм і послухайте **українську народну жартівливу пісню**, яка звучить у ньому.

- > Яка пісня за настроєм?
- > Що в ній розповідається про Гриця? Яким ви його уявляєте?
- > Яка риса характеру висміюється в пісні? Що ви порадите Грицю?

Українська народна пісня

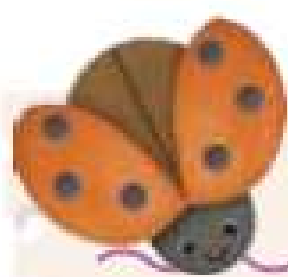
ЗАЙЧИКУ, ЗАЙЧИКУ

— Зайчику, зайчику, де ти був?
— У темному гаю.
— Розкажи, розкажи пригоду свою.
— Вовчика сірого я в ярók загнав,
лисоньку рудую у мішок сховав.
— Де сховав? Де сховав?
— У драному мішку.
— Покажи, покажи спійманку таку.
— Лисонька рудая, хитра та прудка́,
дірочку прогризла, вилізла з мішка,
а коли вона тікала, то мене перелякала.
Он як!

- > Про кого ця пісня? Про яку пригоду розповідає зайчик?
- > Як ти вважаєш, зайчик — хвалько́ чи фантазе́р?
- > Знайди в тексті і прочитай слова, які звучать ніжно.
- > Прочитайте пісню в особах весело, передаючи голосом запитання та дотримуючись пауз.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Заклічка (від слова «закликати») — це невелика пісня або вірш, який містить прохання, щоб виглянуло сонечко, пішов дощ та інші.

Народна творчість

ІДИ, ІДИ, ДОЩИКУ

Іди, іди, дощику,
зварю тобі борщику
у новому горщику.
Винесу на дуба,
прикличу голуба.
Голуб буде пити,
дощик буде лити.
Тобі каша, а нам борщ,
щоб густіший ішов дощ.

СОНЕЧКО, СОНЕЧКО

Сонечко, сонечко,
виглянь у віконечко,
дітки гуляють,
тебе виглядають.
Ой, сонечко, сонечко,
засвіти!
Буду краще я рости.

- > До кого діти звертаються в цих закличках?
- > Про що вони просять?
- > **Попрацюйте в парах.** Прочитайте заклички одне одному.
- > Вивчи напам'ять закличку, яка найбільше сподобалася.
- > До кого й до чого ще можуть звертатися діти із закличками?
- > Які заклички знають твої рідні / опікуни? Розкажи у класі.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Лічілка — невеликий вірш, яким діти користуються під час гри, щоб обрати ведучого, розподілити ролі або визначити послідовність участі гравців. Лічилку промовляють в особливому ритмі, який допомагає рахувати.

Народна творчість

* * *

Котілася | тóрба |
з високого | гóрба. ||
А в тій | торбі |
хліб, | паляні́ця. ||
Кому | доведéться, |
той буде | жмурі́ться. ||

* * *

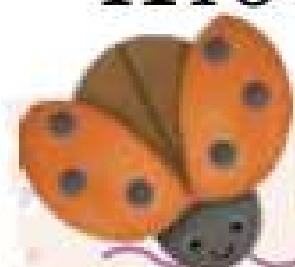
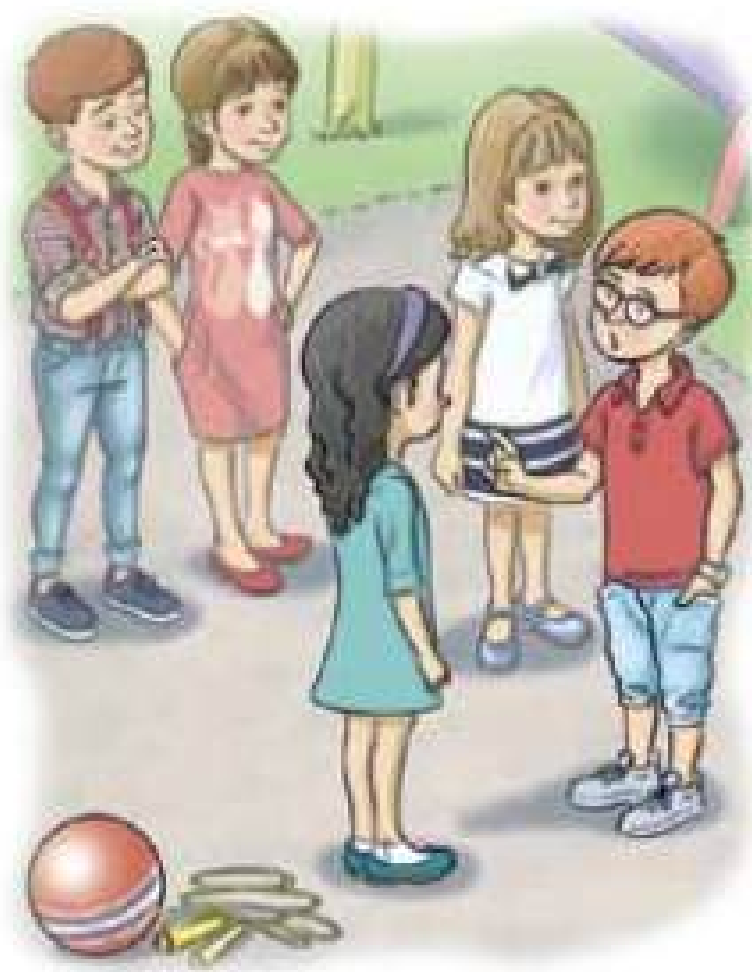
Тікав | заєць | через | міст |
довгі | вуха, | куций | хвіст. ||
А ти | далі не | тікай, |
рахувати | починай: |
раз, | два, | три | — вийди | ти. ||

Людмила Савчук

Захотіли серед хати
миші в піжмурки пограти.
Поховались по кутках...
Раптом — кіт до хати. Жах!..
Повтікали миші вмить!
Хто не втік, тому водить.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Наступна лічилка — ігрова — призначена одночасно і для рахування, і для гри. Такі лічилки закінчуються запитаннями.

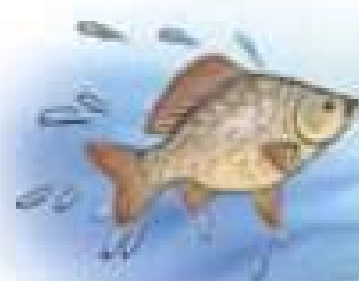

Анатолій Григорук

ТРОЄ РИБАЛОК

Троє рибалок
побіля ріки
мовчки дивилися
на поплавки.
Із них дід Терешко
найперший зумів
спіймати на блешню
двійко сомів.
А дядько Данило
поміж корчаками
щасливо розжився
п'ятьма щупаками.

Лиш дідів онучок,
маленький Юрась,
піймав одну рибку,
що зветься карась.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Блешня́ — штучна риболовна принада для ловлі хижої риби, схожа на живу рибку, рідше — комаху.
Щупа́к — невелика щука.

- > Тепер поміркуй і скажи, скільки рибин разом упіймали дід, дядько й онук.
- > Розкажи про якусь гру, для якої потрібна лічилка.
- > Яку лічилку знаєш ти? Розкажи.
- > Вивчи одну з лічилок напам'ять.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Мирі́лка (від слова «мирі́тися») — невеликий вірш, який допомагає помиритися із друзями.

Для
дівчаток

Дві подру́жечки зажури́лися,
дві подружечки посварилися.
Тобі яблучко, мені гру́шечка —
не сварі́мося, моя ду́шечко.
Тобі яблучко, мені зе́рнятко —
не сварі́мося, моє се́рденько.

Для
хлопчиків

Подивися просто в очі —
я сварі́тися не хочу.
Я образить не хотів,
ненаро́ком зачепив.
Просто в очі подивись
і зі мною помирись.

ПАМ'ЯТАЙ!

Краще зовсім не сваритися, а порозумітися. У спілкуванні будь доброзичливим/доброзичливою, уникай образ.

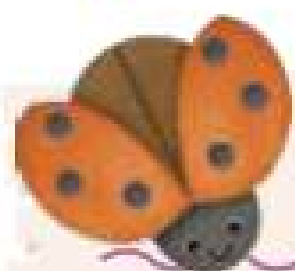
Юлія Хандожинська МИРИЛКИ

Посміхнулось сонечко,
засвітили зорі,
ти і я сваритися
не будем ніколи.

Каламутиться вода.
Посваритись — то біда.
Гарна справа помирितись,
вірним другом залишитись.

- > Вивчи напам'ять мирилку, яка тобі сподобалася.

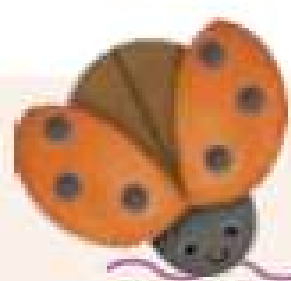
ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Прислів'я — це короткі мудрі народні вислови повчального змісту.

Вік живи — вік учись.
Під лежачий камінь вода не тече.
Гостре словечко коле сердечко.
Від теплого слова і лід розмерзає.
Краще не обіцяти, якщо слова не здержати.
Зробив діло — гуляй сміло.
Хотів зробити спішно, а вийшло смішно.

- > Яке повчання містить кожне прислів'я?
- > У яких випадках можна вживати кожний із цих висловів?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Скоромóвка — жартівливий вислів, створений зі складних для швидкого вимовляння слів. Скоромовки ще називають **спотика́нками, чистомóвками, швидкомо́вками.**

Народна творчість

* * *

Летів горобчик, сів на стовпчик,
прибіг хлопчик — утік горобчик.

* * *

У нас надворі погода розмокропогодилася.

* * *

Усіх скоромовок не перескоромовиш,
не перевискоромовиш.

> **Позмагайтеся!** Хто швидше прочитає скоромовки.

Відшукай у кожній скоромовці букви, що повторюються.

Олена Лоза

КРІП

Дощ кропив пахучий кріп,
кріп на дощiku окріп.
Рясно-рясно крапав дощ,
смачно пахне з кропом борщ.

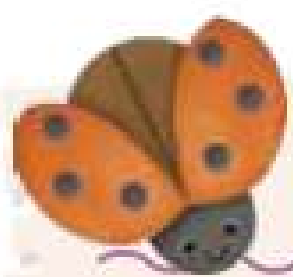
Ліна Біленька

ЧИЖІ Й КОРЖІ

Чиж напik смачних коржів,
пригощає всіх чижів.
Чемно дякують чижі,
хвалять і чижа, й коржі.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Загадка — це короткий опис предметів, подій, явищ, які треба впізнати й відгадати за описаними ознаками.

Прочитай і відгадай народні загадки.

На небі біліє, світить, а не гріє.

* * *

Невидимий дух скинув з мене капелюх.

* * *

Щоб не згинуті в біді,
держить ножиці в воді.

* * *

Під ялинками і сосонками
лежить клубок із голками.

* * *

Уночі гуляє, а вдень спочиває,
має круглі очі, бачить серед ночі.

* * *

* * *

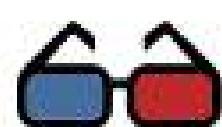
Не дерево,
а з листочками,
не сорочка, а зшита,
не людина, а навчає.

На сонечко я схожий
і сонечко люблю,
до нього повертаю
голівоньку своєю.

> Які слова допомогли тобі відгадати кожну загадку?

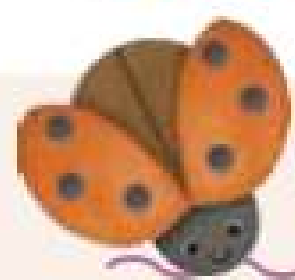
> До яких загадок подано малюнки?

> Створи власну книжку-малятко або книжечку-розкладку «Загадки». Зроби ілюстрації.

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ КАЗОК ПРО ТВАРИН

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Народні казкі — це казкі, які усно складали й переказували від однієї людини до іншої. Тому народна казка не має автора. У казках розповідається про вигадані, фантастичні події.

Найдавніші казкі — це **казкі про тварин**. У них головними героями є тварини, які діють, як люди: вони думають, сміються, співають тощо.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Упізнай кожну літеру і прочитай слова.

ЛИСИЧКА

ЖУРАВЕЛІВ

- Прочитай слова в кожному стовпчику спочатку повільно, потім — швидше, ще швидше.

іди
тут
ліс
ніс
під ▼

йду
усе́
був
ото́
або ▼

але
уже
ану́
яка
о́ко ▼

оса
оце
цій
зуб
без ▼

вас
ніч
мед
гай
між ▼

- Прочитай правильно.

Запро́сини, припро́шує, пригоща́йся, узяла́ся,
розійшли́ся, прі́ятелько, приятелю́є, розгні́валася,
розсе́рдилася.

Українська народна казка

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Зачин

Були собі Лисичка і Журавель. Зустрілися вони якось у лісі. Та такі стали приятелі!

Кличе Лисичка Журавля до себе в гості:

→ Приходь, Журавлику! Приходь, лебедику! Я для тебе — як для себе.

От приходить Журавель на ласкаві запро́сини. А Лисичка наварила кашки з молоком, розмазала по тарілці та й припро́шує:

— Пригоща́йся, Журавлику! Пригоща́йся, лебедику!

Журавель до кашки. Стукав, стукав дзьобом по тарілці — нічо́го не вхо́пить.

А Лисичка як узялася до страви — лизь та лизь гарненько язиком, аж поки сама всю кашу не вілизала. А тоді до Журавля мовить:

Основна
частина

— Вибачай, Журавлику, — що мала, тим тебе й пригощала, а більше немає нічого.

— То спасибі ж, — мовить Журавель. — Приходь же, Лисичко, тепер до мене в гості.

— А прийду, Журавлику! Прийду, лебедику!

На тому й розійшлися.

От уже Лисичка йде до Журавля на гостину. А Журавель наварив такої смачної страви! Узяв і м'яса, і картопельки, і бурячків. Покришив дрібненько, склав у глечик із вузькою шийкою та й каже:

— Пригощайся, люба пріятелько, не соромся!

От Лисичка до глечика — голова не влазить! Вона сюди, вона туди, вона і лапкою — не витягне. Крутиться Лисичка, скаче, у глечик зазирає, нюхає... А Журавель не гуляє: усе дзьобом у глечик, усе у глечик. Помаленьку-помаленьку — та й поїв, що наварив. А тоді й каже:

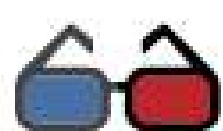
— Оце ж вибачай, Лисуню, що мав, то тим і пригощав. Та вже більше нічого не маю на гостину.

Ох і розгнівалася ж Лисичка! Так розсердилася, що й подякувати забула.

Кінцівка Відтоді Лисичка не приятелює із Журавлями.

- > Скільки персонажів у цій казці? Назви їх.
- > Прочитай, як Лисичка запрошувала Журавля в гості.
- > Чим Лисичка пригощала Журавля? Який посуд вона вибрала для частування гостя? Як ти думаєш, чому?
- > Як Журавель почувався в гостях у Лисички?
- > Чи сподобалося Лисичці частування Журавля? Чому?
- > Розкажи, про що розповідається в зачині. Про що йдеться в кінцівці казки?

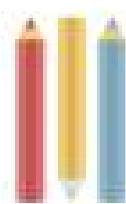

- > Розглянь малюнок на с. 53. Який епізод казки зображено?
- > Чого вчить ця казка?

- > Підготуйтеся і прочитайте казку в особах. **Обговоріть**, з якою інтонацією треба читати слова кожної дійової особи.

- > Підготуйтеся і розіграйте виставу за казкою. Поміркуйте, які рухи, вирази обличчя, маски чи деталі одягу допоможуть вам передати настрій і характер персонажів казки.

- > Зміни події в казці так, щоб її можна було назвати «Лисичка і Журавель — друзі». Розкажи нову казку.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Швидко читай — інше слово в рядку розпізнай.

казка каска казка казка казка казка казка

казка казка казка кізка казка казка казка

- Прочитай правильно.

Мандрівки, могутньому, бурміло, роздратовано, пробурмотів, натрапили, урятуватися, величезною, поворухнутися, клишоногий.

ВЕДМІДЬ І ПАВУЧОК

Одного разу після довгої мандрівки по лісу ведмідь заліз у свій барліг і міцно заснув. А коли прокинувся, то побачив, що по його лапі повзе павучок.

— Що це ти собі надумав? По мені, могутньому та сильному, лазити?! — **роздратовано пробурмотів** ведмідь. Ухопив малого павучка і хотів був його вбити.

— Даруйте, дядечку, я більше не буду, — почав благати павучок ведмедя. — Відпустіть, я Вам ще у пригоді стану!

— Чим же ти можеш мені послужити? — **здивувався** старий ведмідь. — Який із тебе помічник?

Але все-таки пожалів маленького й відпустив.

Через деякий час у ліс прийшли мисливці. Натрапили вони на сліди ведмедя і почали за ним ганятись. Бідний ведмідь не знав куди подітися, щоб урятуватися від мисливців. Раптом побачив під величезною скелею яму і скочив туди.

Павучок це побачив і одразу про все здогадався.

Вислови припущення про те, як учинить павучок.

Павучок поліз до тієї ями і швидко обснував її густою павутиною. Потім став чекати, що буде далі. Аж тут біжать мисливці. Прибігли і стали неподалік від скелі.

— А може, наш бурмило сидить у тій ямі під скелею? — сказав один із мисливців.

— Туди він не міг залізти, — озвався другий мисливець. — Хіба ти не бачиш — там повно павутиння. Якби ведмідь заліз туди, то павутиння порвав би. Хіба не так?

— Це правда! — погодилися всі мисливці. Постояли, покрутилися та й пішли далі на пошуки.

А клишоногий сидить собі тихенько в тій ямі і від страху ні живий, ні мертвий. Так злякався, бідолаха, що не смів навіть поворухнутися. І сидів там довго-довго. За деякий час вирішив повертатися додому. Став вилазити з ями й очам своїм не вірить — яма поснована густім павутінням, а павучок гойдається на ньому і сміється.

— Бачите, дядьку, — озвався він до ведмедя, — якби не моє павутиння, то Вас уже не було б на світі. Ви мене тоді пожаліли, то і я Вас пожалів. Як кажуть: «Старе добро не забувається!»

Вислови припущення про те, чи зміниться ставлення ведмедя до павучка.

— Щиро тобі дякую, павуче, що ти врятував мене від смерті, — **відповів зі сльозами на очах** старий ведмідь.

Відтоді ведмідь ставився до павучка з великою повагою і вдячністю.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Ні живий, ні мертвий — дуже наляканий.

- > Назви дійових осіб казки.
- > Відшукай у тексті слова, які вжито замість слова **ведмідь**.
- > Як павучок урятував життя ведмедеві?
- > Яку інтонацію читання підказують виділені слова?
- > Чого вчить ця казка? Знайди в тексті слова, у яких виражено важливу народну мудрість. Хто їх сказав?
- > До якої частини казки зроблено малюнок?
- > Які українські народні казки є у твоїй домашній бібліотеці?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- У ланцюжку букв знайди і прочитай два слова.

ОКЯСТРУБОРФЛИСИЦЯХОФА

- Прочитай правильно.

Яструб, розтуліла, завбільшки, пощастіло.

Послухай болгарську народну **казку «Вовк і сорока»**.

- > Назви дійових осіб казки.
- > На що жалівся вовк сороці? Куди він зібрався?
- > Чому всі були сердиті на вовка?
- > Чи добре житиметься вовкові в іншому лісі?

ЛИСИЦЯ І ЯСТРУБ

Сів якось яструб на березі річки і задрімав на теплому від сонця камені. Підбігла до яструба хитра лисиця і вхопила його своїми гострими зубами.

— Ой, не їж мене! — заблагав її яструб. — Відпусти мене на волю, а я за те знесу тобі яйце завбільшки із твоєю головою.

«Ох і пощастило ж мені! — подумала лисиця. — Такого птаха впіймати! Справжнісінький скарб!»

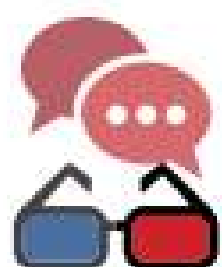
Розтулила вона зуби і випустила яструба. А яструб сів на гілці дерева і почав дразнити дурну лисицю:

— Не знесу я тобі яйця завбільшки із твоєю головою, — сказав він. — Не знесу через те, що не можу. Зате дам тобі три поради. Ось вони. Перша порада: ніколи не вір абі́кому. Друга порада: не засмучуйся через дрібні́ці. І третя порада... — Тут яструб подивився на голодну лисицю і помовчав. — Третя порада така: що впіймала, те тримай міцно.

Переклад Любові Кос

- > Де відбувалися події, описані в казці?
- > Розкажи, як яструб обдурив лисицю.
- > Як лисиці вдалося впіймати яструба?
- > Що допомогло яструбу врятуватися?
- > Які поради дав яструб лисиці?
- > Доведи, що яструб був кмітливим.
- > Розкажи, як ти розумієш поради яструба.
- > Знайди частину тексту, до якої подано малюнок. Прочитай.

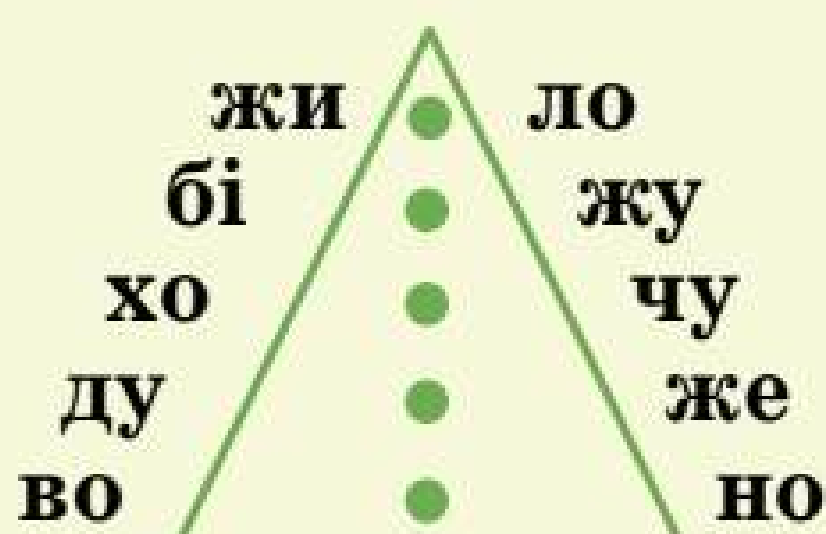

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Знайди в таблиці однакові слова. Прочитай їх.

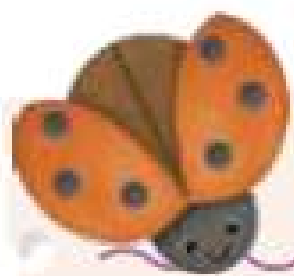
ВОВК	ЗАЄЦЬ	ВОВК
ВЕДМІДЬ	ВОВЧИК	ВЕДМЕЖА
ЗАЙЦІ	ВЕДМІДЬ	ЗАЄЦЬ

- Дивись на крапки в центрі, не відводячи погляду, прочитай слова.

- Прочитай правильно.

Ква́плячись, найхорóбріший, найсміливíший,
примру́жив, пересві́дчитися, принíшло, стур-
бо́вано.

Письменники і письменниці також створюють казкі. Такі казкі називають **авторськими** або **літературними**.

Авторська (літературна) казка, на відміну від народної, має автора.

Юрій Ярмиш

ЛІСОВА ПРИГОДА

Жило собі в лісі Зайчатко... «Ну то й що? — скажеш ти. — Зайчат багато і в лісі, і в полі». Але я розповім саме про це Зайчатко...

Ні з ким воно першим не віталось, нікому, навіть старшим, не давало стежки в лісі. А одного разу показало своєму дідусеві, шановному Заю Зайовичу, язика. Так, так! Коли дідусь попрохав Зайчатко нарвати моркви на городі до сніданку, наше Зайчатко й висунуло свого довгого-предовгого рожевого язика.

Ого, як дідусь образився!..
Але Зайчатко вігукнуло:
— Я тебе, діду, не боюся! Я
навіть Ведмедя не боюся!
І втекло...
Біжить собі стежкою та й на-
співує:
Я нікого не шаную,
Я нікого не боюсь!
Я нікого не...

Глип — а назустріч сам Михайло Потапович не кваплячись іде.

Зайчатко присіло на задні лапки, а передніми швидко так махає:

— Гей, Ведмедю, зійди-но зі стежки! Хіба не бачиш, це я біжу?

Здивований, Михайло Потапович зупинився:

— Ти часом не захворів?

— Ні, ні! — крикнуло щосили Зайча. — Я здоровий. Я найхоробріший, найсміливіший... Усі повинні давати мені дорогу і вітатися першими.

— Он воно що! — пробасив Михайло Потапович. Він подумав, примружив ліве око, а потім і каже:

— Може, ти справді в усьому най, най, най... Але спочатку я хочу пересвідчитися в цьому сам. Незабаром тут має пробігати найсильніший у нашому лісі Вовк. Повтори йому все, що ти казав мені...

Зайчатко, що далі розмахувало лапками перед носом Михайла Потаповича, раптом принишло й запитало тихесенько:

— А це дуже-дуже обов'язково?

— Аякже! — з гідністю кивнув Михайло Потапович і додав: — Але скажу тобі по секрету: головне, щоб тебе не боялися, а поважали. Твого дідуся, Зая Зайовича, поважає навіть Вовк, хоч той дуже сильний. Бо твій дідусь найрозумніший заєць у нашому лісі. А тепер, коли ти все знаєш, прощай, Зайчику!

Ведмідь тихесенько пішов собі вперед. І Зайчатко... дало йому дорогу! Тоді Ведмідь знову зупинився і сказав стурбовано:

— Нікуди не йди, Зайчику. Пам'ятай, Вовк може з'явитися щомиті!

— Пробачте, Михайле Потаповичу! — заговорило раптом Зайчатко тоненьким голосочком і скосило очі: — У мене часу немає Вовка чекати. Дідусь наказував на сніданок моркви з городу принести... До побачення, Михайле Потаповичу!

І побігло як віхор додому.

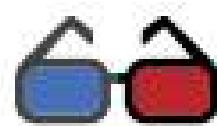
- > Назви дійових осіб казки.
- > Яким ти уявляєш Зайчатка на початку казки? А в кінці?
- > Як провчив Зайчатка Ведмідь?
- > Назви ознаки, які доводять, що цей твір є авторською казкою про тварин.

- > Підготуйтеся до читання казки в особах. Зверніть увагу, де слова Зайчатка, а де — Ведмедя. Як потрібно читати слова Зайчатка на початку казки і як — у кінці?

- > Як ти думаєш, з якою метою автор розповів цю історію?
- > Які події з твого власного життя нагадала тобі ця казка?

- > Зміст яких рядків казки відображено на малюнках?

Послухай казку **Галини Малик «Чому равлик ховається»**.

- > Хто прийшов до Равлика в гості?
- > Як вона поводитися?
- > На чому наполягала Жаба?
- > Як поведився Равлик у спілкуванні з Жабою?
- > Чому ж Равлик не запрошує нікого до себе в гості?

БІЛИМ СНІГОМ ЗАСТЕЛЯЄ СТЕЖЕЧКИ ЗИМА

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай плавно цілими словами.

зима

зимóвий

▼ зймонька

сніг

снігúр

▼ снігові́к

сніжóк

сніжка

▼ сніжй́нка

Віра Паронова

ЙДЕ ЗИМА

Йде зима, красуня мила.
В неї сукня сніжно-біла,
черевічки з кришталю —
дуже зймоньку люблю!

Йде в засніженім убóрі,
очі сяють, наче зорі.
Щоб своє побачить личко,
дзеркало зробила з річки.

Білі коси розпустила,
землю лагідно укрила —
хай спочине до весни
і чарівні бачить сні.

- > Якою ти уявляєш зиму за цим віршем?
- > Поясни вислів **дзеркало зробила з річки**.
- > Прочитай у вірші рядки, які сподобалися тобі найбільше.
- > Прочитай виділений рядок. Із чим порівнюють очі зими?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Зорі — яскраві небесні світила, схожі на іскорки, які сяють, виблiскують. Отже, очі у зими сяючі, блискучі. Авторка, щоб яскравіше змалювати зиму, **порівнює** їх із зорями.

Для порівняння використовують слова **наче, ніби, неначе, як, мов** та інші:

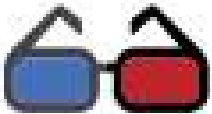
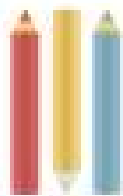
- кульбабка, наче сонечко;
- дівчина, ніби квітка;
- діти галасливі, як пташки.

Микола Сингаївський

БІЛІ ЧЕРЕВИЧКИ У ЗИМИ

Укрив дерева білими крильми́
морозе́ць колючий, мов шипшина.
Білі черевички у зими,
біла-біла в неї кожушина.
Білі сани, білогриві коні,
білі рукавички пухові.
Білі щоки, а вуста червоні,
мов розквітлі маки польові.

- > Чи є у цього вірша колір? Який? Чому?
- > Із чим автор порівнює морозець? Яке ще порівняння є у вірші? Як ти його розумієш?
- > Зіставте вірш та ілюстрацію до нього. Чи в усьому ви згодні з художником? Чи точно він відобразив зміст вірша?
- > **Попрацюйте в парі.** Доберіть свої порівняння до слів **сніг, сніжинка, крига.**
- > Спробуй словами «намалювати» свій портрет красуні Зими. Використовуй порівняння.

ГОСПОДАРОЧКА ЗИМА

Сіє жменями дива
господарочка Зима,
захурделила, засніжила,
ніжним пухом землю вкрила.

В вовну вбрала всі хатини,
розстелила скатертини,
і подвір'я ясно-біло
прикрасила Зимка вміло.

У снігу синенька річка,
загубилася, мов стрічка.
— Спи, спочинь, моя дитинко,
навесні заграєш дзвінко!

— Чи поля в теплі сховались,
щоб пшеничці добре спалось?
— Чи сережки кришталеві
та хусткі вдягли дерева?

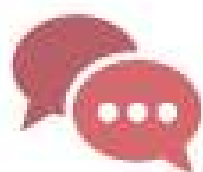
— Чи пташкам є вдосталь їжі,
а в людей соління в діжах?
— Чи горить вогонь в печах?
Чи кожух є на плечах?..

Щоб був затишок і лад
увімкнула снігопад.
Газдувала Зимка зрання
у турботі та старанні...

- > Які картини зимової природи змальовано у вірші?
- > У яких рядках вірша Зима змальовується як жива істота?
- > Чому авторка називає Зиму господарочкою?
- > Про кого і про що Зима турбувалася?
- > Скільки у вірші речень зі знаком питання? Потренуйся виразно їх читати.
- > Знайди у вірші порівняння? Розкажи, як ти його розумієш.
- > Розкажіть, чи завітала зима, снігопад на ваше подвір'я.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Мандрі́вку, ко́ржиком-ми́кола́йчиком, відто́ді,
за́тишній, закінчу́ються, відчині́лися, закінчі́лася.

іно-пла-не-тя-нин▶ інопланетя́нин

Ніна Даценко

ЗНИКЛИЙ МІШОК

Святий Миколай наготував мішка з подарунками та різочками і, щоб не їхати голодним у далеку мандрівку, вирішив випити молока з коржиком-миколайчиком.

У за́тишній кухні святий Миколай швиденько поїв. А коли повернувся в кімнату — не знайшов мішка з подарунками!

Вибіг надвір і побачив, що від його хатинки ведуть сліди. А закінчуються вони біля великої сріблястої кулі. Раптом у ній відчинилися двері

і вийшов зелений інопланетянин.

— Доброго вечора, — проскрипів він.

— Вітаю! — відповів Миколай. — Це ви взяли мого мішка?

— Я. Хотів подивитися, що це таке і навіщо. Та нічого не зрозумів.

— Можна було запитати! Я б показав! Хочете?

— Хочу! — відповів інопланетянин.

Він віддав мішок святому Миколаєві, і вони полинули над Україною. Дорóгою Миколай розповідав про добрі справи дівчаток і хлопчиків. Усі ті справи були записані в нього в товсту книжку. Залітаючи до осель, слухняним діткам Миколай клав під подушку подарунок, а неслухам — різочку.

— Яке гарне свято! — сказав інопланетянин. — А наші діти цього року зовсім неслухняні були. Ми просто не знали, що робити... А тепер — знаємо! Шановний Миколаю, чи не могли б ви і до наших дітей прилітати?

— Я ж не встигну! Сьогодні он ледь упорався. А якщо літатиму на вашу планету, то тут діти залишаться без гостинців...

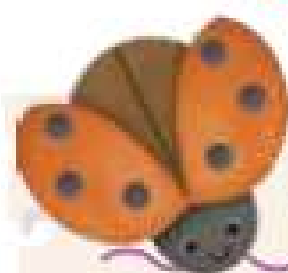

— Але в нас інший календар. Тому це свято буде в іншу ніч!

— Тоді — згода! — відповів Миколай.

Відтоді у святого Миколая з'явилася ще одна товста книжка. Туди він записує добрі і недобрі справи дітей з іншої планети.

- > Про яку подію казка? Коли вона відбувалася?
- > Як ти вважаєш, скільки часу тривала описана пригода?
- > Знайди у тексті зачин, основну частину й кінцівку. Розкажи, про що в цих частинах тексту розповідається.
- > Назви дійових осіб казки.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

У кожному творі діють **головні персонажі** і **другорядні**.

Головний герой твору — це персонаж (дійова особа), що перебуває в центрі уваги, з ним пов'язані основні події твору.

Другорядні герої — це всі інші персонажі, які діють у творі поряд із головним.

Наприклад, у казці Ніни Даценко «Зниклий мішок» головним персонажем є святий Миколай, а другорядним — інопланетянин.

- > Перекажіть розмову святого Миколая з інопланетянином.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Повиставляли, переполохана, намагаються, заощаджені, скриньку-скарбничку.

ЧОБІТКИ ДЛЯ СНІЖИНКИ

— Чого це діти повиставляли свої чобітки біля дверей? Помили і рядочком поставили. Зараз вечір, і ніхто вже нікуди не збирається... — міркувала маленька біла киця Сніжинка.

А діти саме радились між собою: чи ходить Миколай до кошенят, чи принесе він щось Сніжинці?

Андрійко вигукнув:

— Як же Миколай принесе Сніжинці подарунок, як у неї немає чобітків?

— А й справді, — зітхнули Маринка з Ромчиком та й зажурилися.

Аж ось Андрійкові сяйну́ла думка:

— Я позичу їй свої чобітки, з яких уже виріс!

Ромчик засміявся:

— Таж у Сніжинки чотири лапи! Треба їй, мабуть, пошити котячі чобітки.

— Чому б ні! — підтримали його Андрійко з Маринкою. — Гайда зміряємо її лапки!

Переполохана Сніжинка втікала щодуху, коли троє дітей кинулися її ловити. Забилась, бідолашна, в темний куток під ліжком, тремтить. Побачила це мама та й каже:

— Не лякайте кицю, а то ще Миколай подумає, що ви нечеми, й принесе замість гостинця в чобіток кожному по різочці! Ваш намір, звичайно, гарний, але він ніяк не підходить Сніжинці.

У котів від природи є тепла шубка і м'якенькі подушечки на лапках. І вони вкрай не люблять, коли діти намагаються вдягнути їх на свій лад. Якщо хочете стати Миколаями для Сніжинки, подаруйте щось таке, що сподобається їй.

Маринка, Ромчик та Андрійко побігли до своєї кімнати, відкрили скриньку-скарбничку і взяли заощаджені гроші. Потім попросили маму, щоб вона пішла з ними в магазин. Діти купили там котячих ласощів, а ще мишку-іграшку та м'ячик, з якими так люблять бавитися кошенята.

— Сніжинко, подивися, що тобі приніс Миколай! — покликали вони кицю з-під ліжка.

Мала почула носом смачненьке й швиденько вилізла зі свого сховку:

— Няв!

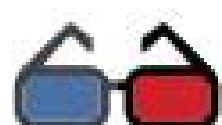
— А іграшки ми покладемо під подушечку, на якій киця спить, — раділи діти. — І завтра вранці вона їх знайде.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Сяйну́ла думка — знена́цька виникла.

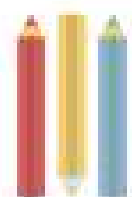
- > Скільки тут дійових осіб? Назви їх.
- > Чому кицю назвали Сніжинкою?
- > Що турбувало дітей?
- > Що вони вирішили зробити? Що з цього вийшло?
- > Яку пораду дала їм мама?
- > Які подарунки купили діти для киці на День святого Миколая?
- > Чи можна назвати дітей турботливими? Доведи.
- > Скільки в тексті речень зі словом **Сніжинка**? Прочитай їх.

- > Який уривок із тексту проілюстровано?
- > Яких дійових осіб зображено на малюнку?

- > Що в цій казці є казковим? А що могло бути насправді?

- > Розкажи казку: з чого вона починалася, що було потім, чим закінчується.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Роз'єднай слова і прочитай вірш Зоряни Живки.

Різдвяна зоря зазирає до хати.
Хай буде на радість ця хата багата!

Народна творчість

* * *

Колядин, колядин,
а я в батька один.
По колінця кожушок,
дайте, дядьку, п'ятачок.
А п'ятак не дорогий,
дайте, тітко, ще й другий.
Зі Святим вечором!

- > Яку коляду просять колядувальники?
- > Які колядки ти ще знаєш?
- > Запитай у своїх батьків / опікунів, які колядки вони знають.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Коляда́ — це пісня, яку співають під час Різдвяних свят. Співають її **коля́дники** — гурт дітей або дорослих. Колядою також називають винагоро́ду за пісню (колядування).

- > Підготуйся і прочитай виразно колядку. Звертай увагу на паузи. З більшою силою голосу читай виділені слова.

Любов Шостак

КОЛЯДКА

Коляд-коляд-колядниця, |
за віконцем **сніг** іскриться. ||

Хай здоров'я буде **всім**:
і дорослим, | і малим! ||

Статків, злагоди — родині! ||
Процвітання | — **Україні!** ||

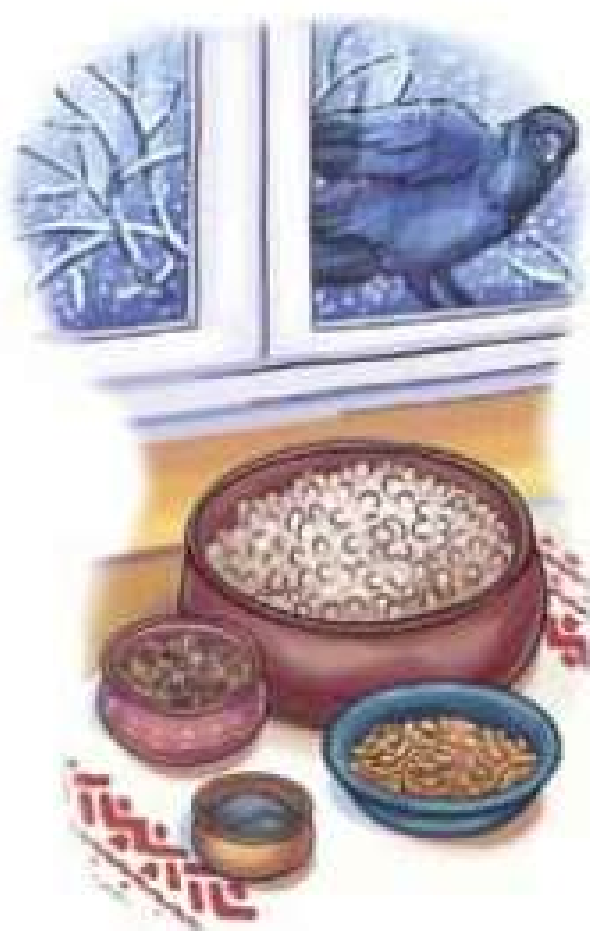
- > Вивчи колядку напам'ять.

За Алісою Коломієць

НА СВЯТВЕЧІР

На Святвечір у кутю
чари добрі покладу:
мед солодкий — то на щастя,
мак дрібненький — на багатство,
на здоров'я всім — горіхи,
вишні стиглі — то для втіхи.

А зерно — на достаток і на згоду.
З яблук наварю узвару,
щоб тікали з хати чвари
До Святвечора готові:
страв дванадцять на соломі.

- > Чи знаєш ти, що таке кутя? Знайди у вірші назви продуктів, з яких готується кутя.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Щедрівка — це пісня-привітання зі Щедрим вечором.

Народна творчість

* * *

Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я.
Наш господар, як те сонце!
Господиня, як калина!
А діточки, як квіточки!
Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я!

* * *

Сію, вію, посіваю,
з Новім роком вас вітаю!
Сію щедро із долоні
по долівці, по ослоні,
засіваю вашу хату —
будьте радісні й багаті.

Сію густо, перехр́сно —
на добр́обут людям чесним.
Промовляю з кожним кроком:
— З новім щастям! З Новім роком!

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Долі́вка — глиняна підлога в хаті.

Ослі́н — лавка біля стіни в хаті.

- > Навчися весело, заклі́чно читати колядки, щедрівку та засівальну пісню.
- > Вивчи кілька цих давніх святкових пісеньок та віршів. У святкові дні привітай ними своїх рідних, друзів, сусідів.
- > Які колядки, щедрівки, засівальні пісні співають у вашому краї?
- > Знайдіть авторські колядки і щедрівки.
- > Створіть колективну збірку цих творів.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Настелі́ти, потрусі́ти, розтопі́ти, розкрі́ти,
черво́нимо, справля́йте, озирну́лися, озва́вся.

Зірка Мензатюк

НОВІЙ РІК

Хоч місяці й рідні брати, але вдачу мають різну. Весняні — веселі та працьовиті, літні — запальні та гарячі, осінні — тихі й сумовиті. А зимові — лежебо́ки. Скільки в них того діла: льоду настелити, снігу потрусити, та й по

справі. Вони ж похмурі та сердиті. Чи не тому, що нудно без роботи?

Одного разу зимові місяці їй кажуть:

— Чого новий рік починається весною та й весною?

(Бо тоді ще роки справді лічили з весни).

— За що весняним місяцям стільки честі? — мовлять Грудень, Січень і Лютий. — Ми так не хочемо. Хай іншим теж випадає новорічне свято!

— Та ми що, ми не проти, — відповіли на це Березень, Квітень і Травень. — У нас і без того роботи та й роботи. Сніги розтопіти, берези розбудити, розкрити тисячі квіток. Хай інші рік починають.

— Тільки не ми! — обізвалися Червень, Липень і Серпень. — Бо й нам ніколи. Ми вишні-черешні червонимо, жито-пшеницю жнемо, хлібом весь рік годуємо.

— У нас теж чимало справ, — мовили Вересень, Жовтень і Листопад. — Та й не любимо ми пишних і гучних свят, а бажаємо тиші.

— Лишаєтесь ви, зимові брати, — сказали весняні місяці. — Ви й справляйте Новий рік. Ану, де Грудень?

Озирнулися — нема Грудня, не знати куди подався.

— Як нема старшого брата, за цю справу візьмуся я, — зголосився Січень.

Ось так і вийшло, що два зимові місяці рік починають, а їхній старший брат завершує. Зате до свята вони чинять цікаві речі! Замість пташок у них щебечуть щедрівки, а на ялинках з'являються цукерки.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Зголосі́тися — заявити про своє бажання, згоду щось робити.

- > Знайди і прочитай, яку вдачу, на думку автора, мають весняні, літні, осінні й зимові місяці? А якими ти їх уявляєш?
- > На яку пору року раніше припадало святкування?
- > Чи погодилися весняні місяці, щоб новий рік починався в іншу пору року? Чому літні місяці відмовилися від новорічних свят? Чи погодилися осінні місяці?
- > Чому новий рік починається не у грудні?
- > Які цікаві речі чинять зимові місяці до новорічних свят?

Послухай розповідь **Ольги Зубер «Новорічне диво»**.

- > Які почуття викликало в тебе оповідання?
- > Коли відбувалися описані події?
- > Де сиділо кошеня?
- > Як перехожі ставилися до кошеняти? Чи допомогли йому?
- > Скільки часу минуло від початку подій?
- > Хто виявився добрим і врятував кошеня від холоду й голоду?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Роз'єднай слова і прочитай. Склади з ними речення.

хокей санчата ковзанка лижі сніжки ковзанисніжок сніговик

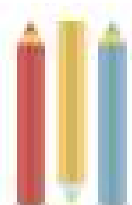
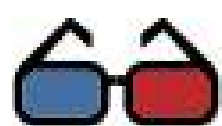
Єлизавета Гуменко

ЗИМОВІ РАДОЩІ

Ранок морозний. Віти похилі
за ніч уклав молоденький сніжок.
Слід від санчаток пробіг вже
на схилі,
а у дворі виріс сніжний дідок.
Хай морозець трохи щоки кусає,
тільки ось байдуже це дітворі.
Гомін веселий весь день не вщухає,
стрімко санчата несуться з гори.

- > Яку частину доби описано у вірші? Прочитай речення, яке підтвердить твою відповідь.
- > Знайди і прочитай рядки, у яких описано зміни, що сталися за ніч на подвір'ї.
- > Як ти зрозумів / зрозуміла вислів **виріс сніжний дідок**?
- > Про які зимові радощі згадується у вірші?
- > Розглянь ілюстрацію до вірша. Скільки діток з'їжджає з гірки?
- > Які емоції відчувають діти? Що про це свідчить?
- > Чим зимонька порадувала тебе цього року? Чи вдалося тобі покататися на санчатах, пограти у сніжки?
- > Розкажи про події, зустрічі, пригоди, які відбувалися з тобою під час зимових канікул.

- Прочитай правильно.

Дивови́жний, найста́рший, одя́гнений, пус-
тотли́вих, байдику́ють, здебі́льшого, зі́ркнувши,
ужахну́лися, насклада́ємо, наповнювати.

- > Читаючи казку, знайди відповідь на запитання, чому вона так називається.

Анна Рибалка

ДИВОВИЖНИЙ СНІГОПАД

На самому вершечку стрімкої гори, зарослої лісом, стоїть хатинка. І живе там велика родина вітрів. Найстарший у ній — Північний Вітер, дідусь із довгою сивою бородою. Одягнений він у теплий кожух, узутий у високі чоботи, що голосно риплять при ході. У дідуся декілька дорослих синів і доньок та двоє пустотливих онуків: близнята Вітерці.

Коли надходить зима, Північний Вітер щоранку приносить у подвір'я величезні мішки, набиті снігом, кладе їх на сани і зринає у повітря на парі своїх летючих коней. Він кружляє над лісами, степами, морями, містами та селами і щедро сипле згори, зі своїх мішків, густий білий сніг.

Не байдикують й інші вітри з великої родини. Лише близнята Вітерці здебільшого сидять удома.

Якось узимку вони бавились на подвір'ї. Нікого з дорослих не було — усі вітри розлетілися

у справах. Лише дідові сани з мішком, наповненим снігом, стояли посеред двору.

Пофантазуй! Що було далі?

— Шкода́, що дідусь сіятиме довко́ла сніг лише завтра! — сказав один із Вітерців, зі́ркнувши на сани. — От якби сьогодні, ми у сніжки погралися б!

Чекати Вітерці не любили. Тож розв'язали дідусів мішок, відсипали звідтіля́ трохи снігу і до самого вечора досхочу́ ба́вилися. А зранку визирнули на подвір'я і вжахнулися: мішок, який вони вчора розв'язали і забули зав'язати, був порожнім. Увесь сніг із нього висипався і лежав тепер великими кучугурами.

— Ой лишечко! — скрикнув один із братів. — Дідусь же казав, що сьогодні має бути снігопад над містом. Він мав поїхати до міста з цим мішком. А тепер у ньому зовсім немає снігу... І ми його не позбираємо самі...

— Я придумав! — озвався інший Вітерець. — Нанесемо́ з комори різних смако́ликів, наскладаємо у мішок. Дідусь не зазиратиме всере́дину, він його просто візьме й висипле над містом!

Вітерці заході́лися наповнювати дідів мішок.

А згодом на подвір'я, порипуючи чобітьми, прийшов Північний Вітер. Усівся на санях і швидко помчав. А коли опинився над великим містом, то розв'язав мішок.

Що тут зчинилося! На міську бруківку замість білих холодних сніжинок посипалися цукерки, печиво, родзинки та інші солодоці... Навіть яблука пострибали по землі, ніби маленькі м'ячі.

Спершу люди у місті страшенно здивувалися такому незвичному снігопаду. А потім заходілися збирати щедрі подарунки.

- > Чи можна цей твір назвати казкою? Чому? Хто її автор?
- > Чому авторка назвала свій твір «Дивовижний снігопад»?
- > Назви персонажів казки.
- > Де живе велика родина вітрів? Знайди в казці речення, у яких про це розповідається.

- > Хто найстарший у родині вітрів? Прочитай опис його зовнішнього вигляду.
- > Що робить узимку Північний Вітер?
- > Якими ти уявляєш близня́т Вітерці́в?
- > Яка пригода трапилася із близнятами Вітерцями? Із чого все почалося? Чим закінчи́лося?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай словосполучення. Закрий їх долонею. Назви, яке із цих словосполучень неправильне.

Заєць білий, сніг мокрий, морква пухнаста, зима холодна.

- Прочитай правильно.

Зеконóмимо, спереча́тися, постриба́в, повнісінький, господарюва́ти, запропонува́в.

Марія Чумарна

ЯК ЗАЙЧИКИ ЗИМУВАЛИ

Узимку двоє зайчиків забрелі на город. Снігу було небагато — вони потрудилися лапками і вигребли з-під землі декілька морквинок.

— Як добре! Сьогодні ми наїмося досхочу! — сказав перший зайчик.

— Може, не варто з'їдати всю моркву одразу? Давай з'їмо стільки, щоб не бути голодними, а решту зеконóмимо — пізніше пригодиться! — запропонува́в другий зайчик.

— Не знаю я такого слова — еконóмити! Є морква — їж, нема — шукай чогось іншого поїсти!

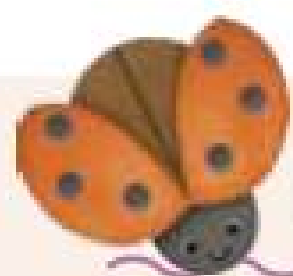
Другий зайчик не став сперечатися. Він міцно затис лапками дві морквинки, що залишилися від обіду, і пострибав до своєї нірки. А перший усе їв та їв, аж нарешті відчув, що живіт у нього повнісінький. Залишився ще шматок моркви — та він уже на неї і дивитися не міг. Узяв та й викинув рештки.

Наступного дня город і ліс замелó снігом. Знялася така хуртовина, що з нірки й носа не висунеш. У другого зайчика — дві морквинки. Він їх потрохи куштує, аби лише не відчувати голоду, — і так перебув у нірці негоду.

А перший з голоду аж занедúжав. Коли нарешті можна було вибігти в ліс — у нього не стало сили вилізти з нірки. Добре, що товариш допоміг: збігав на город та притягнув примерзлу капустину.

Зате перший зайчик добре запам'ятав слово «економити»: він зрозумів, що треба навчитися зберігати їжу, поки не здобудеш нової. А хто вміє зберігати — той вміє й господарювати.

- > Назви дійових осіб.
- > Що зайчики робили на городі? Яка розмова відбулася між ними?
- > Чому наступного дня не можна було з нірки носа висунути? Як зайчики перебули негоду?
- > Як бережливий зайчик допоміг своєму другу?
- > Як у казці пояснюється слово **економити**?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Головна думка твору — це те головне, найважливіше, що хотів / хотіла сказати автор / авторка у своєму творі.

- > Яка головна думка казки Марії Чумарної?
- > У якій частині казки її висловлено: у зачині чи кінцівці?

Послухай розповідь **Ольги Зубер «Смачний носик»**.

- > Де й коли відбувалися події, про які розповідається у творі? Як довго вони тривали?
- > Хто головний персонаж твору?
- > Чому носик сніговика щоразу зникав?
- > Як Марійка зрозуміла, куди щезає морква?
- > Як ти вважаєш, чи могло таке статися насправді?
- > Розкажи цю історію так, ніби ти це бачив сам / бачила сама.

vse.ee/cjie

МОЯ РІДНА БАТЬКІВЩИНА МАЄ НАЗВУ УКРАЇНА

Олесь Лупій

ДОРОЖЧОЇ НЕМА

Рано, рано сонце встало,
Україну привітало,
побажало їй добра,
усміхнулось до Дніпра,
до Дністра і до Дунаю,
до Шевченківського краю,
де живуть усі віки
українці — козаки.

Рано, рано сонце встало,
гарних діток привітало,
побажало швидко встати
та розумними зростати,
шанувать свою родину
і любити Україну,
**бо вона у нас одна,
і дорожчої нема.**

- > Які ріки України згадує поет у вірші?
- > Кого привітало сонечко у вірші?
- > Що побажало сонечко дітям і Україні?
- > Чому всі люди люблять свою Батьківщину?
- > Прочитай виділені рядки і поясни, як ти їх розумієш.
- > Навчися виразно читати вірш. Звертай увагу на розділові знаки, щоб правильно робити паузи.

- # НАША СЛАВА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА.

Наталка Поклад

ПРАПОР

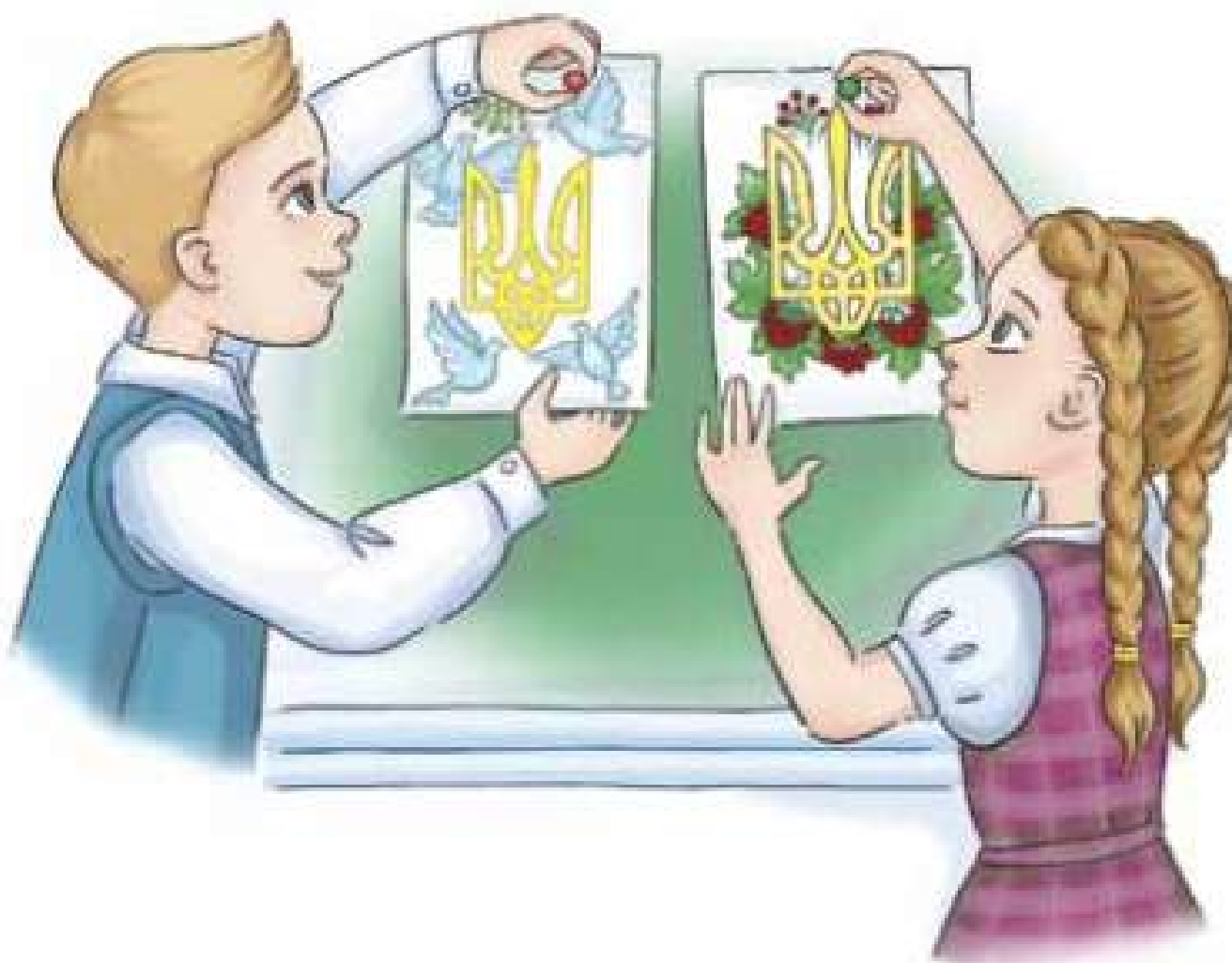
Прапор свій здіймаєм гордо,
ми з ним дужі і єдині,
ми навіки є — народом,
українським, в Україні.

- > Які кольори дібрано для нашого прапора? Що, на твою думку, символізує блакитний колір? А жовтий? Як про це сказано у вірші?
- > Підготуйся і прочитай вірш із почуттям гордості за нашу країну.

ГЕРБ

Наш герб — тризуб,
це воля, слава й сила.
Наш герб — тризуб.
Недоля нас косила,
та ми зросли, ми є,
ми завжди будем,
добро і пісню несемо
ми людям.

- > Яку форму має Герб? Що він символізує?
- > Де у твоєму місті чи селі можна побачити Державний Прапор України?
- > Коли співають Державний Гімн України?
- > Де сьогодні можна побачити зображення тризуба?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Роз'єднай слова і прочитай прислів'я.

БЕЗВЕРБИКАЛИНИ НЕ МАЄ УКРАЇНИ.

- Прочитай правильно.

Вбра́тисся, пла́хту, прикра́сити, відобра́жен-
ням, стрічка́ми, задивля́ючись, усміха́ючись,
перетвори́лися, торка́ючись.

- > А чи знаєш ти, чому верба зазвичай росте біля води? Прочитай народну оповідь про це.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Пла́хта — жіночий одяг, схожий на спідницю.

Пле́со — спокійна, чиста водна гладінь.

Народна творчість

ЯК ОКСАНА ВЕРБОЮ СТАЛА

Колись давно в одному селі жила вродлива дівчина Оксана. Дуже люби́ля вона вбратися у виші́вану сорочку, пла́хту, взути на ноги червоні чобітки, надіти на шию намисто, прикрасити волосся стрічка́ми. І так гарно вбрана ходила дівчина на річку — помилува́тися своїм відобра́женням у її гладкому плесі. Могла годинами так сидіти, задивляючись на свою вроду та усміхаючись сама до себе.

Клі́кали Оксану дівчата водити хороводи, а вона лише плечима знизувала. Мати просила доньку допомогти — води із криниці принести, на городі попоратися. Та у відповідь завжди чула: «Ой, не зараз, мамо...»

Одного вечора, коли дівчина, як зазвичай, стояла на бе́резі, з води визирнув Водяник. Побачив він красуню та й завмер, зачарований її вродою. Саме у цей час наго́дилася Оксанчина матуся й покликала дівчину додому. А та у відповідь:

— Не хочу йти до хати! Немила вона мені! Я б так усе життя стояла край води, милуючись своєю вродою!

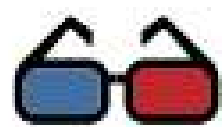

Почувши таке бажання Оксани, Водяник умить виконав його. І тут ніжки дівчини перетворилися на коріння, яке міцно трималося за берег, і вже не могла красуня зрушити з місця. Гнучкий дівочий стан став тонкім вербовим стовбуром, руки перетворилися на гілля, а довге кучеряве волосся — на тонесенькі гілочки, що схилялися до самої води, торкаючись свого відображення в ній. Саме так, як мріяла Оксана.

А Водяник, плéснувши по воді хвостом, опустився, задоволений, на самісіньке дно. Тепер красуня-верба завжди буде перед його очима.

- > Про що розповідається у творі?
- > Хто головний персонаж твору?
- > Чому дівчина багато часу проводила біля річки?
- > Як Оксана ставилася до своєї мами? А до пóдружок?

- > Чи може бути немилою рідна домівка?
- > Чи добре весь час милуватися своєю вродою?
- > Знайди і прочитай, у що полюбляла вбиратися Оксана.
- > Прочитай уривок твору, до якого вміщено малюнок.
- > Знайди інформацію, як використовують вербову лозу.

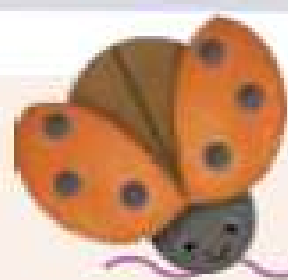

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

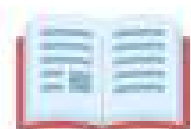
Солом'яному, барвістій, неподалік, відкотівся, прямцем, мешкаєш, європеець, розташована, Австралії, вістрибцем.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Оповідання — це невеликий твір, у якому автор або авторка розповідає про різні події в житті людей чи тварин, про їхні вчинки.

Автора оповідання або літературної казки називають **письменником**, авторку — **письменницею**.

Анатолій Григорук

ДИВОВИЖНІ ІМЕНА

Якось сидів я в парку на лаві. Поряд зі мною читав газету старенький дідусь у солом'яному брилі і барвистій вишиванці. А неподалік грався м'ячиком маленький хлопчик. Підкинув хлопчик м'ячика. Ударився той об стовбур дерева й відкотівся прямцем дідусеві до ніг. Підняв дідусь м'ячика і чекає, що далі буде.

Підійшов хлопчик до нашої лави, став за два кроки і теж чекає, щоб йому м'ячика віддали.

— Ти хто? — запитав дідусь.

— Петрик, — баском відказав хлопчик.

— І прізвище своє знаєш?

— Знаю. Козаченко.

— А ще ти хто?

Хлопчик мовчав.

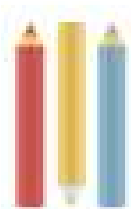
— У якому місті ти мешкаєш?

— У Києві.

— Отже, ти не тільки Петрик Козаченко, — усміхнувся дідусь, — а й кия́нин. Крім того, ти — украї́нець, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти — європе́єць. Адже наша країна розташована не в Африці, не в Америці, не в Австралії, а в Європі. І нарешті, ти земля́нин, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

Дідусь простяг хлопчикові м'ячика. Той ухопив його обі́руч і ві́стрибцем побіг розказувати мамі, що сиділа на сусідній лаві, скільки, виявляється, у нього цікавих, просто дивовижних імен.

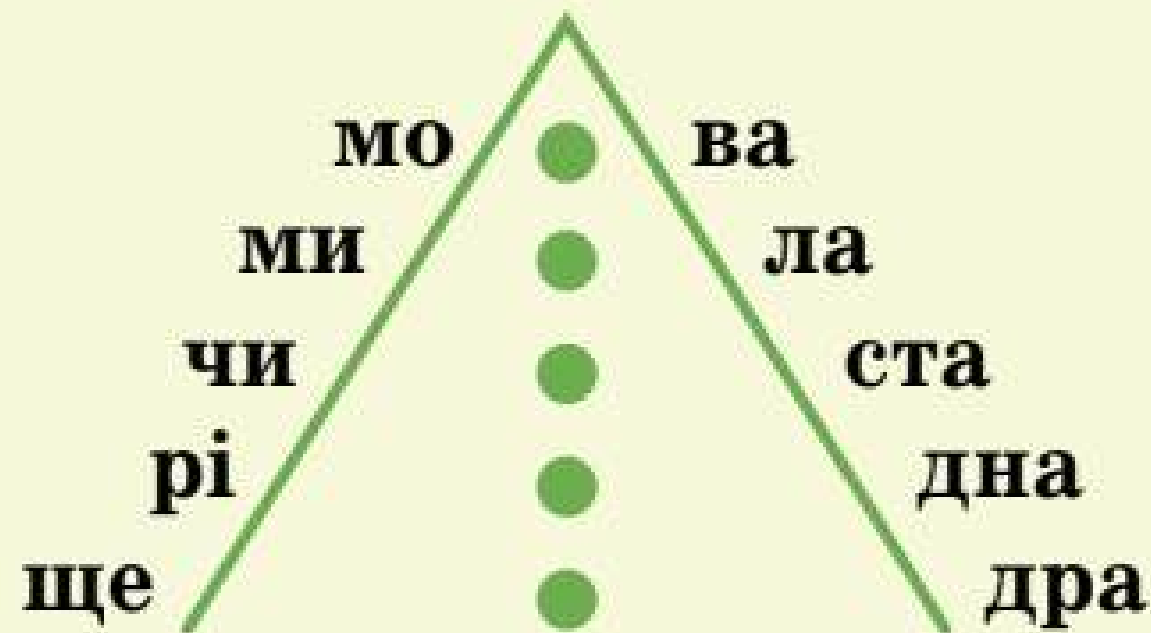
- > Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
- > Скільки дійових осіб в оповіданні? Назви їх.
- > Де відбувалися події, описані в оповіданні?
- > Що робив хлопчик у парку? З ким він там був?
- > Що робив дідусь? У що він був убраний?
- > Про що дізнався Петрик від дідуся?
- > Розкажи про себе: **хто ти?** Використай слова дідуся, які він сказав Петрикові Козаченку.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Дивись на крапку в центрі, не відводячи погляду, прочитай слова.

Володимир Верховень

УКРАЇНСЬКА МОВА

Наче квітонька барвиста, Я плекáтиму щоднини
українська мова, квітоньку чудову,
ніжна, мила, урочíста, бо в родині всі ми любим
справді калинова! українську мову!

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Плекáти — шанувати, поважати, дбати про щось.

- > Які особливі слова-озна́ки добирає поет, щоб передати своє ставлення до рідної мови? Із чим він її порівнює?
- > **Обговоріть**, що означає любити свою мову. Що означає берегти рідну мову?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Партне́ри, при́строї, інстру́ктор, безстра́шні,
знешко́джує, надзвича́йних, відволіка́тися.

ПЕС ПАТРОН

Маленька історія про велику мрію
(Скорочено)

...Я — пес. Мене звуть Патрон. Я — джек-рассел-тер'єр.

Такі собаки, як я, мають біле хутро і обов'язкову руду плямочку на оці. І дзвінкий голос. Ми активні, жваві, безстрашні, невтомні і наполегливі! А ще у нас гострий нюх і сильні лапи. І взагалі — ми, джек-рассел-тер'єри, — дуже сильні собаки, хоч і маленькі. Ми витривалі, ми вміємо копати нори, нам усе цікаво!...

Разом із моїми людьми ми мешкаємо в Чернігові. Моїх людей звуть Єгорчик, Мама і Михайло. Єгор — це хлопчик, який про мене мріяв. Його мама найкраще у світі вміє чухати пузько. Я їх дуже люблю.

А Михайло — це вожак нашої зграї, я його поважаю і слухаюся. Саме він запросив мене у команду і допоміг мені стати собакою-сапéром. Тепер ми з ним друзі і партнери...

Але почнімо спочатку.

Ми, собаки, не любимо сидіти на самоті у квартирі. Отож Михайло взяв мене із собою на роботу. Він працює у Державній службі з надзвичайних ситуацій...

Михайло — сапёр-піротехнік. Це означає, що він знешкоджує вибухові пристрої, які вчасно не вибухнули.

Того дня він із колегами мав знешкоджувати старий снаряд, який пролежав у землі дуже довго... Коли вибух пролунав уперше, я, звісно, трохи злякався. За другим разом уже було не так страшно. А за третім — я вже перестав звертати увагу на цей «бабах»!

І тоді Михайлові товариші розсміялися:

— У нас росте пес-піротехнік!

— Сапер!

— Рятувальник!

— Усе може бути, — усміхнувся Михайло.

Це слово «рятувальник» запало мені прямісінько в серце. Рятувальник — це той, хто рятує життя! І я подумав: «Як виросту — хочу стати собакою-рятувальником».

І так воно, як бачите, сталося. Раджу вам: мрійте! Навіть якщо мрія видається неймовірною! Звісно, щоб досягнути задуманого, треба бути наполегливим...

Тому спершу мені довелося піти в собачу школу...

У собачій школі ми вчимося розуміти людей. Це вельми непроста штука!.. Крім того, у собачій школі ми вчимося всього необхідного для життя в місті: ходити на повідку, не полювати на велосипедистів, не відволікатися на різноманітні цікаві запахи...

Потім були заняття в собачому університеті. Я вчився видиратися й спускатися сходами та драбинами, ходити вузьким містком, перестрибувати перешкоди...

І вдома після занять ми з Михайлом вчилися. Він брав різні посудини з водою, ставив їх у довільному порядку, а я мав вгадати, де захована небезпека. За кожну відгадку отримував шматочок сиру, який я страшенно люблю. Так я вивчив багато небезпечних запахів і навчився сигналізувати про них Михайлові — ми навчилися розуміти один одного з першого погляду.

А тоді настав час показати мій ніс у дії...

І тут мене заповідали — і люди, й інші пси.

— Він знаходить міну, закопану так глибоко! — у захваті мовив наш інструктор. — Це не пес, а справжній скарб!..

Останній іспит ми з Михайлом склали у лютому дві тисячі двадцять другого року. На честь цієї події для мене замовили іменний собачий жилет... Тут варто зупинитися і розказати трохи про своє ім'я...

Патрон — це оболонка для порохового снаряду. А коли я знешкодив свою першу бомбу, мої люди-колеги сказали:

— Наш Патрон — це просто янголятко! Його нам послав святий покровитель міста!

Бо ім'я Патрон означає ще й «охоронець, покровитель, опікун»...

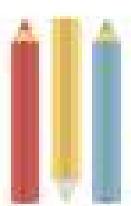

24 лютого 2022 року почалася війна — наше місто обстріляли. Відтоді ми жили в пожежній частині. Місто потребувало рятувальників і вдень, і вночі... Наше місто було зруйновано. Замість будинків — руїни, сповнені вибухових пасток...

Після того, як ворожі війська відступили, нерозірвані боєприпаси трапляються повсюди — і на дорозі, і серед поля, і в лісі, і на березі річки, і в чиємусь квітнику... І нам потрібно знайти їх усі до одного. Усі знайти і знешкодити!

Я вдягаю жилет і стаю поруч із колегою — він тримає в руках металошукач. Металошукач пищить. Я беруся до справи! Хай як глибоко сховалися ворожі подарунки — ми їх усі знайдемо. І знешкодимо! Гав!

- > Про кого і про що розповідалося в цьому творі?
- > Чи є в тексті слова, значення яких тобі незрозуміле? Обговоріть, що вони означають.
- > Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
- > Знайди в тексті опис зовнішності песика і прочитай ці рядки.
- > Які риси характеру притаманні Патрону?
- > Про що мріяв Патрон? Чи досягнув він своєї мети? Як?
- > Що означає ім'я песика?
- > Які важливі завдання виконує пес Патрон?
- > Що тобі сподобалося в цьому творі? А що здивувало?
- > Які епізоди прочитаного твору є для тебе найцікавішими? Розкажи їх.

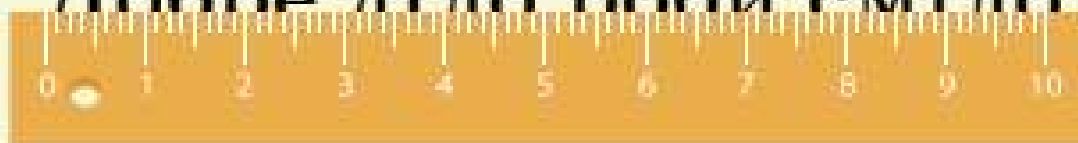

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Упізнай кожну літеру і прочитай прислів'я.

Добре діло роби сміло

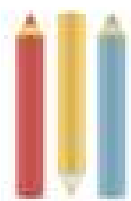
Тетяна Строкач

ЩИРА ПОДЯКА ВАМ, НАШІ ГЕРОЇ!

Рідні, незламні, мужні й хоробрі,
найсміливіші, відважні та добрі,
люблячі, милі, ніжні й кохані,
вмілі, упевнені та незрівняні.

Щира подяка вам, наші герої!
Ворога знищите ви у двобої.
Вами пишаємось й вірим безмежно!
Будемо вільні ми і незалежні!

- > Кого авторка називає **наші герої**?
- > Які почуття передає авторка у вірші?
- > Якими словами вона висловлює свою вдячність нашим героям?

- > Чи доводилося тобі долучатися до заходів, спрямованих на допомогу нашим захисникам?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Кóмікс — це серія картинок (малюнків) із короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь.

У кóміксах є персонажі. Слова персонажа подаються в «мовній бульбашці».

Ідея і текст Оксани Криворучко,
намалювала Анна Загорська

ТЕПЛО НА ДУШІ...

ЗУСТРІЧАЙМО ВЕСНОНЬКУ!

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Згорну́вшись, перетерплю́, підніма́ється,
підво́диться, пошмату́є, вмо́стілася, розстебну́ла,
погостюва́вши.

Йонас Авіжюс

ЗИМА ТІКАЄ

Зима лежить, згорнувшись, під тином. І думає з тривогою:

— Іде весна. Змете мене з полів... Але ні, не піддамся! Залізу за дім, куди сонячні промені не дістають, і так перетерплю до осені.

Залізла за дім і згорнулася ще дужче, щоб меншою бути. Але сонце щодня піднімається вище й вище, от-от і тут дістане її.

— Біда мені, — думає зима. — Із моєї шуби самі клапті лишаються. Треба тікати в ліс, там сонце не проб'ється крізь гущавину дерев.

Перебралася зима в ліс, залягла в хащах. Аж тут підводиться зі свого барлогу ведмідь. Голодний, злий.

— Іди звідси! — бурчить. — Я через тебе геть зголоднів!

І заходився сніг розгрібати, солодкі корінці шукати.

— От лихо, — думає зима. — Ведмідь ще більше мою шубу пошматує. Треба тікати подалі в ліс.

Та тільки вмостилася в заростях, а лось буць рогами в дерево, і туп-туп копитами в землю.

— Хто тебе, люта зимо, сюди просив? Чи мало я натерпівся від тебе, з-під снігу мох та пагінці добуваючи? Геть із лісу!

На цей час і вовк нагодівся.

— Вовче-вовчику, — мало не плачучи каже зима, — усі мене проганяють. Порадь, будь ласка, де знайти таке місце, щоб можна було перетерпіти до осені?

— Порадити тобі! — аж підскочив вовк. — Через тебе я до весни ледве ноги з голоду не простягнув. Геть із лісу, холодюко-голоднюко!

Почули вовчий крик інші звірі й птахи і повторили луною:

— Геть із лісу!

Образилася зима, що женуть її. Але що вдієш? Розстебнула вона шубу, що вже клаптями стала, підставила груди теплому південному вітрикові, розтанула й потекла струмками до річки.

А там гралися діти. Вони робили паперові кораблики й пускали їх за течією, примовляючи:

— Гарна була зімонька. Ми змогли весело покататися на санчатах, поковзатися на льоду.

Нехай вона щасливо пливе з нашими корабликами в інший край і, погостювавши там, повертається.

І попливла зимонька, рада й щаслива, що добрими словами її проводжають.

Переклад із литовської Дмитра Чередниченка

- > Як казка починається? Чим закінчується?
- > Де зима ховалася від весни?
- > Чому звірі і птахи сердиті на зиму?
- > Хто добрими словами проводжав зиму? Чому?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Усміхну́лось, торкну́лось, зустріча́ймо, за́квітча́ймо.

Леся Вознюк

ЗУСТРІЧАЙМО ВЕСНОНЬКУ

перша група

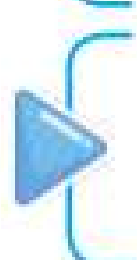
Проліски несміливо
гóрнуться до ніг:

друга група

— Зустрічаймо вéснoньку,
вже розтанув сніг!

третя група

Стéляться конвалії
кілимом м'яким:

четверта група

— За́квітча́ймо вéснoньку
цвітом запашні́м!

п'ята група

Жа́йві́р з небом ділиться
щебетом дзві́нким:

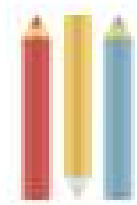
шоста група

— Приві́таймо вéснoньку
співом голосним!

- > Які весняні квіти згадуються у вірші?
- > Хто вітав весноньку голосним співом?
- > Прочитайте вірш групами.
- > Як ти вважаєш, коли починається весна? Які її головні прикмети?

Послухай і пригадай, як називають такі вірши-
ки чи пісеньки.

Леся Вознюк

ВЕСНЯНИЙ СТРУМОК

Із горбочка на долину
гомінкий струмок помчав.
І пташіні, й комахіні
він весняночку співав:

— Прокидайтесь, квіти, трави,
вже втекли морози злі.
На замріяні галяви
повертайтеся, солов'ї.

Ми чекаєм вас, лелеки,
виглядаєм, журавлі.
Прилетіть з країв далеких
із весною на крилі.

- > Поміркуй, чи схожий вірш на заклічку.
- > Звідки біг струмочок? Для кого він співав веснянку? Відповідай словами вірша.
- > До кого струмочок звертався у веснянці? Що просив?
- > З яким почуттям треба читати цей вірш?
- > Знайди у вірші назви птахів.

> Що ти знаєш про видатну письменницю Лесю Українку?

Леся Українка

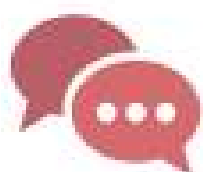

ПІСЕНЬКА ВЕСНЯНОЇ ВОДИ

З гір на долину
біжу, стрибаю, рину!
Місточки збиваю,
всі гребельки зриваю,
всі гátки, всі запру́ди,
що загати́ли люди, —
бо весняна вода,
як воля, молода!

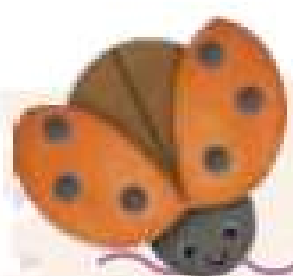

- > Яку пору року описала Леся Українка у вірші?
- > Якими словами поетеса змальовує весняну воду?
- > З якою інтонацією і силою голосу потрібно прочитати вірш. Які слова варто виділити голосом під час читання?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Пограйте у гру «Запитую — відповідай». Один / одна читає запитання, інший / інша — відповідь. З більшою силою голосу читайте виділені слова.
- До нас завітала весна? — До нас завітала **весна**?
- До нас завітала весна. — До нас завітала **весна**.
- До нас **завітала** весна?
- До нас **завітала** весна.

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Діалог — це розмова двох або кількох осіб. Вірш, який ти зараз прочитаєш, написано у формі діалогу.

Катерина Перелісна

ВЕСНА

- Що з весною **настає**?
- Сніг у полі **розтає**.
- А **чому** то так буває?
- **Сонце** його пригріває.
- Що ж **синіє** на землі?
- Ніжні **прóліски** малі.
- А що **пнеться** з-під листа?
- То **травичка** вироста.
- А над полем **що** бринить?
- **Любий жайворон** дзвенить.

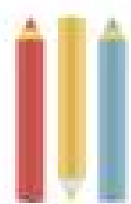

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Бриніть — протяжно лунає, дзвенить.

Пнётся — проростає, пробивається крізь щось.

- > Про що хоче дізнатися дитина? Хто їй відповідає?
- > Скільки у вірші речень? Навчися виразно читати кожне речення. Із більшою силою голосу читай виділені слова.
- > Підготуйтеся і прочитайте вірш в особах. Чиї слова потрібно читати із питальною інтонацією? А чиї — спокійно, як пояснення?
- > Придумайте кілька запитань, якими можна продовжити цей вірш.

- > Що ти знаєш про видатного письменника Тараса Шевченка?

Тарас Шевченко

* * *

Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.
І на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, ўбрану весною,
вранці зустрічають.

- > Які картини природи описано у вірші?
- > Які слова допомагають уявити весну як живу істоту?
- > У якому темпі, з яким почуттям краще прочитати вірш?
- > Підготуйся і прочитай виразно вірш. Пам'ятай про паузи.
- > Вивчи вірш напам'ять.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Струнка́, пля́мочками, спра́вжня, поза́здрила,
пухна́стенке, наспі́вуючи, симпаті́чне.

- Прочитай і поміркуй, чому текст має таку назву.

КОТИКИ

Одного разу сіренький пухна́стий котик покохав сусідську кицьку. Та й хто б її не покохав? Струнка, чорно-біла, з рудими плямочками, зеленоо́ка, з маленькими вушками й гарненьким ротиком: не кицька, а справжня красу́ня.

Котик той був дуже вчений, читав багато книжок і з них дові́дався, що для коханої потрібно співати пісень під гітару й дарувати квіти. Гітари він не мав, але не журився, адже вмів так голосно співати, що будь-яка гітара позаздрила б.

От із квітами було гірше. І треба ж було котикові зустріти кицьку на початку березня, коли ще довко́ла сніг лежав і ніде не було жодної квітки! Три доби мурчик думав, що йому робити. Врешті вирішив, що щаслива пригода допоможе йому, й почав ходити по гілках різних дерев, наспівуючи:

Ду́бе, дубе, дубе,
скубни мене за чуба.
Дай квіточку-зоряні́цю,
щоб привітати кицю!

Але могутній дуб міцно спав і не почув його прохання. Тоді котик звернувся до ялинки:

Ялиночко, ялинко,
я дам тобі сніжинку,
ще й снігову спідницю —
дай квіточку для киці!

Тільки ялинка не могла зацвісти і лише стомлено мовчала.

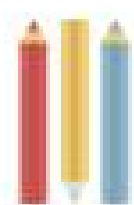
Отак ходив, ходив мурчик і нарешті заліз на вербу, ступаючи обережно по її гілочках і наспівуючи:

Ой, вербі́чко-сестричко,
вродли́ве твоє личко.
Дай квіточку маленьку,
таку, як я, сіреньку.
Пухку, як паля́нця,
щоб привітати кицю!

І так він розчу́лив вербичку, що сталося диво: де тільки не ступне котик лапкою, там з'являється щось маленьке, сіреньке, пухнастенське: квіточка — не квіточка, гілочка — не гілочка, бру́нечка — не брунечка, але щось живе й дуже-дуже симпатичне. Зрадів котик, заспівав на весь голос і поніс своїй киці дарунок.

Відтоді люди щороку дарують одне́ одному пухнасті вербові гілочкі́ і називають їх лагідно: котики.

- > Про яких котиків розповідається в казці?
- > Знайди і прочитай опис кицьки.
- > Коли котик зустрів кицьку? Знайди і прочитай речення, у якому про це розповідається.
- > Як котик хотів привітати кицьку? Які труднощі в нього виникли?
- > У кого котик просив квітів? Які пісеньки він наспівував?
- > Чому квіти верби називають котиками?
- > Якими словами починається зачин казки? А кінцівка?
- > Пофантазуй! Що було далі? Чи сподобалися киці квіти?
- > Розгляньте ілюстрацію. **Попрацюйте в групах.** Розподіліться на дві групи. Одна група описує за малюнком вербові котики, а друга — котика-тварину.
- > Порівняйте складені описи. Що в них спільного?
- > Коли люди щороку дарують одне одному вербові гілочки? Для чого вони так роблять?

Послухай твір **Юрія Старостенка «Повінь»**.

- > Про яку пору року йдеться в тексті?
- > Як в тексті пояснюється, що таке повінь?
- > Чому лисичка хвилювалася?
- > Кого вона покликала на допомогу?
- > Як лисичка гріла своїх лисенят?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Тримається, видивляються, дрібненькі, безко-
нечники, замружитися, мерехтіть, найславніше,
мистецтво, ткацтво, гончарство, Лондонському,
королівському.

НА ЧОМУ ТРИМАЄТЬСЯ СВІТ

Приїхав тато з Коломиї та й привіз гостинці в картонній коробці, тільки коробки не відкриває:

— Ану, мої дівчатка, відгадайте, що можна зробити з яйця?

— Яєчню, — сказала Катруся, бо яєчнею снідала.

— Пісанку, — сказала Маруся.

— Крашанку, — сказала мама.

— Крапанку, — сказала сусідка тітка Ольга.

— І шкрябанку також, — мовив тато і розкрив коробку.

А в ній!

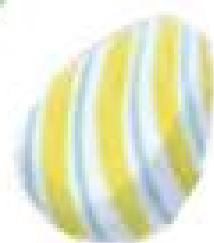
— Ой веселі! — сказала Катруся.

— Ой барвисті! — сказала Маруся.

— Ой гарнесенькі! — сказала мама.

Бо в коробці — писанки! Маруся й Катруся коло них, мов бджілки коло меду: милуються, дивляються, очей не відведуть. На писанках зірочки, дрібненькі безконечники, он хрестик, а он рогатий óлень. Диво-дивне, не писанки, хто таке й придумав!

Тато каже, що придумали писанку давні люди. А Катрусі здається, що її придумала весна. Бо коли замружитися, писанка мерехтить та сяє, мов весняне сонечко.

І ще дивно Катрусі, як ту писанку роблять. Тато каже, що воском та фарбами: писанки пишуть писачка́ми, шкрябанки вишкрябують по фарбованому, крапанки обкапують воском, мальованки малюють пензликом, а крашанки — то ж просто пофарбовані яєчка.

— Мабуть, тату, писанки — найславніше мистецтво! — тішиться Катруся.

— Щоб ви знали, дівчатка, воно справді найславніше, — відповів на це тато. — Бо своє ткацтво, своє гончарство мають інші народи. А такі розмаїті писанки є тільки в Україні. Тому в інших країнах з українських мистецтв найкраще знають писанку. В Англії, у Лондонському королівському музеї зібрали величезну колекцію писанок, інші музеї світу збирають їх теж. А в Канаді українській писанці навіть поставили пам'ятник! Ось яка вона слава.

— Певно, іншим народам шкода, що в них нема таких гарних писанок, — задумалася Катруся.

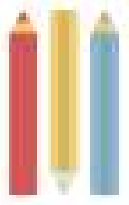
— Вони роблять своїм діткам до Великодня шоколадні писанки, — мовив тато. — Тільки ті писанки не мають чарівної сили. А наші мають. Старі люди кажуть, що доки пишуться писанки, доти стоятиме світ.

Тепер Катрусі ще дивніше: крихка, маленька писанка, а цілий світ тримає!

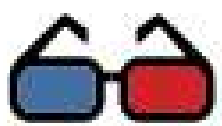
— Давай, Марусю, — каже Катруся, — учімося і ми писати писанки. Щоб коли виростемо, світові було на чому стояти.

- > Звідки приїхав тато? Якого гостинця він привіз донечкам?
- > Які слова використали дівчатка і мама, щоб розказати про писанки?
- > Знайди і прочитай речення, у якому розповідається, що було зображено на писанках.
- > Знайди в тексті речення з порівняннями. Прочитай їх.
- > Які на́зви мають писанки залежно від того, як їх розписують?
- > Чому писанкарство називають найславнішим українським мистецтвом?

- > Яка інформація про писанки виявилася для тебе новою, яка — найцікавішою?
- > Чи доводилося тобі писати справжню писанку писачком чи воском? Розкажи про свої враження.

- > У місті Коломиї Івано-Франківської області є музей писанкового розпису «Писанка». Це єдина у світі споруда у формі писанки. Ця писанка найбільша у світі. Музей створено для зберігання писанок.
- > За допомогою відео ти можеш здійснити віртуальну подорож до цього музею.

Музей «Писанка»
в місті Коломия

Скульптура української
писанки в канадському місті
Вегревіль*

* Світлину наведено з навчальною метою.

МОГО ДИТИНСТВА СОНЯЧНА КРАЇНА

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Шкодува́ли, незчу́лися, несподі́вано, розбі́глися, насу́пившись, почервоні́вши.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Люк Скайво́кер, Дарт Ве́йдер — герої кінофі́льму «Зоряні війни».

Джеда́ї — герої, наділені особливими здібностями, які борються із силами зла.

Світло́вий меч — надпотужна зброя джедаїв.

Аліна Туз

ПРО МИХАСЯ ТА ЛЮКА СКАЙВО́КЕРА

Михась і Дмитрик дружили з першого класу. На кожній перерві вони разом гралися. Хлопчики приносили з дому леґо-фігурки, машинки, космічні кораблі, розбирали, складали з деталей щось нове. Шкодува́ли тільки, що перерви надто короткі.

От одного дня Дмитрик приніс до школи нових леґо-чоловічків — йому подарували набір «Зоряні війни» на день народження. Там були

і Люк Скайвóкер, і Дарт Вéйдер. Михась теж захопив із собою своїх джедаїв. Усю велику перерву друзі рятували галактику. Так захопилися, що незчу́лися, як минув час. Дзвінок на урок пролунав зóвсім несподі́вано, тож Дмитрик і Михась швидко повкидали чоловічків до рюкзаків і розбіглися.

Лише вдома Михась виявив, що випадково захопив Дмитрикового Люка Скайвокера. Ой, як же він подобався хлопцеві! У нього були біляве волосся, чорний плащ та світловий меч! Михасеві давно хотілося мати такого. І він вирішив, що пограється з фігуркою Люка кілька днів, а потім обов'язково поверне другові.

Наступного дня після першого ж уроку Дмитрик підійшов до Михася:

— Ти не бачив мого Люка Скайвокера? Ми гралися ним учора.

Михасеві стало дуже соромно, що залишив іграшку собі. Насу́пившись, він відказав:

— Звідкіля́ мені знати, де твій чоловічок? Треба краще пильнува́ти свої іграшки.

Почервоні́вши, Дмитрик мовчки відійшов від Михася. Більше того дня вони не розмовляли.

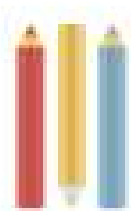
Удома Михась відразу взявся за леґо. Але дивна річ — чудова фігурка Люка Скайвокера його більше не тішила.

-
- > Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
 - > Хто дійові особи оповідання?

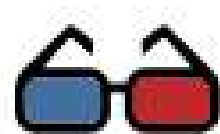
- > Де відбувалися події, описані в оповіданні?
- > Як хлопчики проводили час на перерві? Які речення підтверджують, що вони були дуже захоплені грою?
- > Чому Михася більше не тішила фігурка Люка Скайвокера?

- > Як ви вважаєте, у чому була помилка Михася? Які почуття він переживав?
- > Як би ви діяли на місці Михася?
- > Чого нас навчає це оповідання?

- > Вислови міркування. Чи зрозумів Михась, що поводився неправильно? Як він буде діяти далі?

- > До якої частини тексту малюнок? Якими зобразив художник Михася і Дмитрика? Якими ти їх уявляв / уявляла?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай речення. З більшою силою голосу читай виділені слова. Поясни, як змінюється зміст речення.

Я все зможу! Я все зможу! Я все зможу!

- Прочитай правильно.

Пересува́ються, майдáнчику, запро́шують, па́н-
дусом, наблі́зяться, постражда́ю, користува́тися,
продóвжував.

Дженніфер Мур-Маллінос

Я ВСЕ ЗМОЖУ!

(Уривок)

«Більшість людей пересува́ються на ногах. Мої ноги погано працюють. Тому мені потрібен візок. У мене чудовий візок. Він завжди зі мною:

у школі, вдома та навіть у ванній кімнаті. Не знаю, що б я робив без нього!

Усі діти у школі раді бачити мене. Але, граючи на майданчику, вони ніколи не запрошують мене до гри. Може, вони бояться мого візка? Може, деякі діти думають, що їхні ноги теж припинять працювати, якщо вони до мене наблизяться? А може, вони бояться, що я не зможу грати, постраждаю під час гри й зіпсую все?

Але я хочу бути таким, як усі! Хочу радіти разом з іншими!

Одного разу я спостерігав, як діти грали в баскетбол. У мене з'явилася ідея. Якщо я навчуся вправно рухатися на візку, інші діти це побачать і запросять мене грати з ними.

Я почав самотійно тренуватися щодня. Мені довелося вдягати рукавички, бо на долонях з'явилися мозолі. Із часом мої м'язи на руках зміцніли, і мені стало легше керувати візком. Я навчився швидко рухатися вперед, назад та по колу, просуватися крізь двері.

Оскільки я не можу пересуватися на візку сходами, мені було важливо навчитися користуватися пандусом. Мені було дуже страшно та важко, іноді навіть хотілося здатися. Але я продовжував працювати. Згодом у мене вийшло.

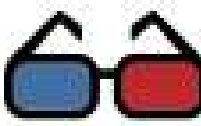
Коли я навчився добре керувати візком, настав час тренуватися вести м'яч і закидати його в кошик. Це було нелегко! Мені допомагали батьки. Спочатку я програвав. Але настав той день, коли я вперше влучив м'ячем у кошик!

Тепер я граю у шкільній баскетбольній команді. Немає значення, що я в інвалідному візку. Я знаю, що можу багато з того, чого не вміють інші діти. Це робить мене щасливим!»

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Пандус — пологий в'їзд, що замінює сходи.

- > Які почуття викликало в тебе прочитане оповідання?
- > Що з оповідання тобі відомо про хлопчика? Чому йому було складно дружити з дітьми?
- > Які почуття він переживав?
- > Що хлопчик робив, щоб бути **таким, як усі**? Які риси характеру він виявив?
- > Яку важливу думку хотіла донести читачам авторка оповідання?
- > Зміст яких рядків твору відображено на малюнку? Яку назву ти даси цьому малюнку?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Пластеліновий, слухняним, вередливим, припасовано, приплюснула, зачудувався.

Оксана Кротюк

ПЛАСТИЛІНОВИЙ ПЕСИК

Маленькій Олесі тато подарував пластилін. Відкрила вона коробочку — а в ній кольорові бру-сочки лежать. **Вирішила Олеся песика зліпити.** Але чи пластилін був не дуже слухняним, чи песик мав бути вередливим, бо з-під Олесиних пальчиків він ніяк не з'являвся. Вже і тулуб йому зліплено, і голову. І лапи з хвостом припасовано. **А мордочка й вуха ніяк Олесі не вдаються.** Стиснула вона пальчиками з боків ту пластилінову мордочку — дивиться на неї чи то лис, чи вовк.

— Ні, задовгий ніс, — вирішила дівчинка і легенько приплюснула його пальцем. **А тут саме брат Юрко з двору забіг.**

— А чого це, — каже, — у твого поросяти хвіст такий довгий?

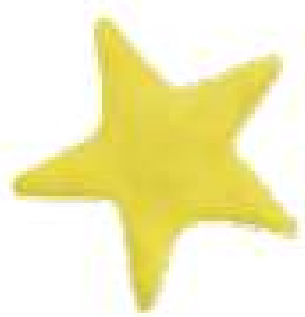
— Не насміхайся, — насупила Олеся брови. — І зовсім це не порося. Це песик.

— Ой, тримайте, бо впаду, — далі глузує Юрко. — Де це ти бачила, щоб у собаки замість носа свинячий п'ятак був?

Прикро Олесі, що брат насміхається, та роботи вона не кидає. Юркові добре. Придумав собі, що він мисливець, і цілісінький день по двору гасає з кривим дрючком. Це, бачте-но, в нього лук. І нехай гасає. А Олесі треба собачку виліпити.

Пішла вона у двір, покликала Рекса. Погладила його, придивилась і знов до хати. **Тут саме бабуня надійшла.**

— Ото, — каже, — золота дитина: сидить тихенько, котика ліпить. Не те що той вітрогон, — і кивнула на Юрка, що саме промчав під вікном. — Гарний, доню, котик, дуже гарний. Ліпи.

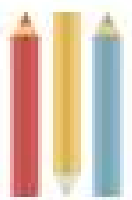

Олесі аж сльози на очі набігають. Не вдається песик, хоч плач. Та плакати вона не буде. Ліпить далі. І так і сяк його мне. Старається. І виліпила-таки.

А як зібралась уся родина до вечері, винесла дівчинка свій виріб і поставила на стіл. Всі аж охнули з подиву. Навіть Юрко зачудувався. А Рекс, що забіг з двору, все до столу підстрибував. Мабуть, і він Олесиного песика признав.

- > Хто головний герой твору? Якою ти її уявляєш?
- > Хто подарував Олесі пластилін? Кого вона вирішила зліпити? Які почуття переживала дівчинка, ліплячи песика?
- > Як довго Олеся працювала, щоб здійснити задум?
- > Які риси характеру виявила Олеся, щоб досягти бажаного результату?
- > Які риси характеру допомагають людям досягти успіху?
- > Пригадай ситуації, коли наполегливість допомогла тобі здолати труднощі.
- > Прочитай мовчки виділені речення. Розкажи за ними прочитане оповідання.

- Прочитай правильно.

Сусі́дській, ви́повнилося, здоро́внною, спрі́т-
ник, настриба́лися, енциклопе́дія, наполо́халася,
підбадьо́рювали.

Послухайте вірш **Аніти Майданюк**
«На іменини до Галини».

- > Куди збиралися йти діти?
- > Які подарунки вони готували? Який у них був настрій?
- > Чому діти не захотіли залишитися на іменинах, а попрощалися і пішли?
- > Як мала вчинити іменинниця, щоб гості не образилися?

Оксана Радущинська

1 ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ (Уривок)

«Сьогодні Славка Хоробрика запросили на день народження. Сусі́дській дівчинці Маринці ви́повнилося десять років. Батьки дозволили їй за-
просити додому кількох однокласників та друзів-
сусідів.

У визначений час Славко «озбро́ївся» букетом і здоро́внною книгою «Енциклопе́дія для дівча-
ток» — усе це подарунки Маринці. Дітей зібралося багатенько. Усі веселилися, куштували різні сма-
ко́лики, запивали со́лодощі соком, грали в усілякі

рухливі ігри, випускали в небо повітряні кульки, а потім — почалися танці!

Коли діти вже добряче настриба́лися під музику і геть потомилися, Маринчин однокласник Дмитро напустив на себе таємничого вигляду і дістав із кишені кілька довгастих барвистих «олівців» із «хвостиками».

— То що, годі дитячих веселощів? Може, постріляємо? — поважно запитав він у гурту.

— Чим? Оцим? — глузливо захмікали хлопці. — Олівці не стріляють!

— А це не олівці, — гордовито заперечив Дмитро.

— Що ж це тоді? — усі зацікавилися.

— Це — петарди! — проголосив власник «олівців».

— Ой! Мене сваритимуть!.. — наполо́халася Маринка, бо не раз чула, як голосно вони вибуха́ють.

— Не сваритимуть. Ми тільки разок стрільнемо. А потім скажемо, що нічого такого не було! — розкрив свій план спрítник.

— Погоджуйся, Маринко! Це ж так весело! — взялися вмовляти дівчинку гості.

— Справді! Це так по-дорослому, — підбадьо́рювали вони.

— Я не знаю... — геть розгубилася Маринка».

- > Від чийого імені ведеться розповідь в оповіданні?
- > Що Славко подарував Маринці на день народження?
- > Поясни значення виділеного вислову.
- > Скільки років виповнилося дівчинці?

- > Як діти проводили час у гостях? Який у них був настрій?
- > Чому іменинниця почала хвилюватися?
- > Хто приніс петарди? Чи схвалюєш ти вчинок хлопчика? Чому?

Пригадайте, про що йшлося в першій частині оповідання. Як, на вашу думку, будуть розгортатися події у творі?

Оксана Радущинська

2 ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ (Уривок)

«— Ні́защо не погоджуйся! — впевнено сказав тоді Славко Хоробрик. — Ти ж добре знаєш, як це небезпечно!

— Що тут небезпечного? — набундю́чився Дмитрик, мов індік. — Бабахнемо разок — і все!

— Не все, — заперечив Славко. — Ти знаєш, що після такого «бабаху» рука може залишитися без пальців?

— Ой! — Маринка від страху аж очі заплющила.

— Ой-ой! — зойкнули за нею інші дівчатка.

— Зі мною такого не станеться, — пі́рхнув Дмитрик. Але бажання «бабахнути» у нього, вочевидь, поменшало.

— А якщо станеться? — не відступав Славко. — Уявляєш: ти не зможеш тримати ні ручки, ні ложки, ні шапки... А то й не тільки ти, а ще хтось, у кого петарда випадково поцілить?

Діти затихли. Кожен уявив цю страшну картину. Невже Дмитрик усе-таки візьметься стріляти

петардами? Це ж справді небезпечно!

— Ну їх, ці петарди, — буркнув Дмитрик. — Обійдемося без них...

— Ура! — загукали діти...

І тут до кімнати увійшла Маринчина мама з величезним шоколадним тортом, у який було встро́млено і яскраво палало десять свічечок! Це було так красиво й урочи́сто!

— О-о-о! — тільки й видихнули захоплені дітлахи.

— Задмухуйте усі разом! — запропонува́ла їм Маринчина мама. — І не забудьте задумати найзапові́тніше бажання, — нагадала вона.

Усі діти збилися довкру́ж торта і на рахунок: «Один... Два... Три!» — одночасно задму́хали на свічки. Потім кожному дісталосся по шматкові смачнющого торта з шоколадним кремом і... надією, що запові́тне бажання здійсниться».

- > Хто з дійових осіб сказав ці слова: «**Нізащо не погоджуйся!.. Ти ж добре знаєш, як це небезпечно!**»? З якою метою герой твору сказав ці слова?
- > Прочитай, як гурт дітей поводився після слів Славка? Який у них був настрій у цей момент? Чи змінився їхній настрій пізніше? Як? Що цьому сприяло?
- > Хто з героїв твору тобі сподобався? Чому?
- > Що ти схвалюєш і засуджуєш у поведінці персонажів?
- > Визнач головну думку твору.

КОЖНА ПРИГОДА — ДО МУДРОСТІ ДОРОГА

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Швидко прочитай слова, у яких букви записані різним шрифтом.

сОВА

ЇЖак

миШка

каБАН

соРОка

вовЧИК

ВЕДмідь

ЗАЙчик

лиСИЧка

ЗОзуЛЯ

дяТЕЛ

ВЕдМЕжаТА

- Прочитай правильно.

Заміслились, найпрудкіший, вболівальники, відгукнулася, забезпечить, емблемою, засмутились, фотоапаратом, покаржилась, покрасуватися, похнюпились.

Оксана Павлова

ЯКБИ Я МАВ ТАКІ КРОСІВКИ...

Якось звірі із Березового лісу запросили своїх сусідів із Соснового лісу на змагання з бігу.

Заміслились лісові мешканці. Змагання — справа серйозна. Хто ж на таке зважиться без підготовки та тренувань?

— Я! Я буду змагатися! — охоче погодився зайчик. — Бо хто ж найпрудкіший у нашому лісі?

— Ми теж побіжимо, — вирішили лисичка з вовчиком. — Хіба ми гірші за зайця?

Новина про змагання швидко облетіла весь Сосновий ліс. У майбутніх бігунів з'явилися

вболівальники. Відгукнулася й сорока, місцевий фотокореспондент. Що-що, а гарні світлини для газети вона забезпечить.

У день змагань усі зібралися на галявині. Бігуни з Березового лісу мали справжній спортивний вигляд: у фірмових майках з емблемою, у кросівках, яскравих картузиках. Зайчик, лисичка і вовчик аж засмутілися, побачивши таких суперників. Тож коли пролунало: «На старт, увага, руш!» — побігли щодуху.

Ой, як вони бігли! Бігли, аж падали, проте заледве дісталися фінішу, та ще й... останніми. А там... Ото сором! Усі вболівальники із Соснового лісу зібралися. Ще й сорока, так недоречно, зі своїм фотоапаратом. Першим відсапався зайчик. Подивився на зайця-переможця з Березового лісу та й каже:

— Якби я мав такі кросівки — певно прибїг би першим.

— А я, якби мав такого картуза, — мовив вовчик, — краще б упорався. Бо сонце очі сліпило і голову напекло!

Лисичка, зітхаючи, теж поскаржилась:

— От якби мені таку модну маечку, не соромно було б і в газеті покрасуватися. Тоді б я не просто бігла — летіла б!

— Ех ви, — дорікну́ла їм мудра сова, суддя змагання. — Кросівки, картуз та маечка тут ні до чого. Щоб досягти успіхів у спорті, треба тренуватися.

Похню́пилися хвалькі́. Адже сова правду каже.

Тож згодом у Сосновому лісі влаштували спортивну школу і запросили всіх охочих. А щоб у наступних змаганнях і гарний вигляд мати, вигадали собі фірмовий одяг. Їжаки відкрили майстерню з пошиття спортивної форми, а ведмежата — крамницю із кросівками. Усе заради спорту.

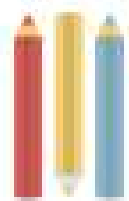

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Ембле́ма — це умовне, символічне зображення якого-небудь поняття, ідеї.

Дорікну́ти — висловити своє незадоволення.

- > Про що казка? Де відбувалися події, про які в ній ідеться?
- > Хто головні персонажі казки? Яка подія трапилася з ними? Які почуття їм довелося пережити?
- > Знайди і прочитай речення, у якому виражено головну думку твору.
- > Назви́ ознаку, яка доводить, що цей твір — казка.
- > Яка причина поразки? Що з цього приводу думали звірята? Який висновок можна зробити з описаної події?

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Сновига́ли, вибира́ючи, приці́нюючись, торгу́ючись, флóтський, проковтну́ла, здорове́цьку, замакі́трилося, захища́тимеш.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Рекла́ма — поширення інформації про товари, видовища, послуги, щоб привернути увагу покупців, споживачів, глядачів.

Всеволод Нестайко

КРЕВЕ́Т ВАСЯ

У казковому Морі на казковому базарі, як на всіх базарах світу, була велика штовхітня́. Риби, кальма́ри, каракáтиці, восьминóги, морські коники, краби та інші жителі моря сновига́ли **взад-вперед**, вибира́ючи, приці́нюючись, торгу́ючись і купуючи, що кому треба.

Був серед покупців і маленький десятино́гий морський рачо́к — креве́т Вася. Креветка-мама Морія Нептунівна послала його купити морської капусти на флóтський борщ. Та на базарі було так га́мірно й цікаво, що морська капуста **одразу вилетіла кревету Васі з голови**. Він, роззявивши рота, застиг біля Медузи Горгонівни, яка вигукувала на все Море:

— А кому чудодійні водорості «Морсón і Морсón»?! Від усіх морських хвороб — не хворіть ніко́ли щоб! Ось погляньте: це була невеличка камбала! Три пучечки проковтну́ла, і тепер вона акула! — Медуза широким жестом показувала на рекла́му — здоро́вця́ку акулу, яка плавала над її кіоском.

Поміркуй! Чи купить кревет Вася водорості замість капусти?

Побачивши кревета Васю, Медуза загукала:

— Гей, кревете, майже даром стати можеш ти омáром! Підплива́й, часу́ не гай! Водорості вибирай!

У Васі **замакі́трилося в голові**. Ну який хлопчик не хоче стати великим і могутнім?..

— П-почім в-водорості? — зати́наючись, спитав Вася.

— Дві перлини пучок!

— Ого! А чого так дорого?

— А скільки в тебе грошенят, милий? — відчувши Васині вага́ння, лагідно спитала Медуза.

— Чотири перлини мама дала. На морську капусту. Для флотського борщу.

— Для борщу? Ха-ха-ха! — зареготала Медуза. — Що таке борщ? З'їв і облизнувся. А «Морсон

і Морсон» зробить тебе наймогутнішим з усіх креветок. Маму захищатимеш від будь-яких розбійників морських! Три пучечки коштують шість перлин. Але тобі я віддам за чотири. Один пучечок даром буде.

Умовила-таки Медуза кревета Васю. Віддав він їй свої чотири перлини, узяв «Морсон і Морсон», порачкував додому.

— От мама зрадіє! От задоволена буде! Я ж її надійно захищатиму! — думав по дорозі.

Та не так сталося, як гадалося. Від тих чудодійних водоростей у Васі тільки живіт розболівся. Мама три дні лікувала його. Так і не став Вася омаром, лишився креветкою.

Отож треба слухатися маму, а не ловитися на рекламу. І витратити гроші лише на товари перевірені, хороші.

- > Про яку подію казка? Де вона відбувалася?
- > Хто головний герой казки?
- > Чим зацікавився кревет Вася на базарі?
- > Чому Вася так швидко погодився купити водорості?
- > Як ти зрозумів / зрозуміла значення виділених висловів?
- > Прочитай висновок автора. Як він ставиться до реклами?
- > Який урок отримав кревет Вася? Вислови свою думку про це.
- > Який висновок із цієї історії ти зробив / зробила для себе?
- > Поставте одне одному запитання за прочитаною казкою.
- > Підготуйтеся і прочитайте казку в особах. **Обговоріть**, яку інтонацію, міміку й жести потрібно використати.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

Прочитай правильно.

- Забарвлення, непомітними, маскуватися, покружляла, попереджаю, комахоїдних.

- > Читаючи казку, зверни увагу на те, що, крім вигадки і фантазії, у ній є наукові факти.

Микола Возіанов

СОНЕЧКО

Багато тваринок та комах мають забарвлення, яке робить їх непомітними для ворогів. А от Сонечко, навпаки, яскраво-червоне.

На це звернула увагу Гусінь:

— А ти, дороженький, не боїшся, що тебе хтось з'їсть?

Сонечко подивилося навкругі, але нікого не побачило, тож запитало:

— Вибачте, а хто це до мене говорить?

— Придивися до травинки, що росте поруч. Бачиш?

— Тепер бачу... То ви — Гусінь?

— Так. Я вмію добре маскуватися, щоб мене не з'їла якась птаха, — мовила Гусінь і одразу злякано загукала: — Ховайся мерщій! Зозуля летить!

Зозуля покружляла й полетіла собі далі.

— Бачиш, мене зозуля не помітила! — задоволено повідомила Гусінь. — Але чому вона не звернула уваги на тебе?..

— Не подобаюсь я хижакам! — засміялося Сонечко. — Зозуля колись ухопила мене до рота й одразу виплюнула.

— Чудно, та й годі! — здивувалася Гусінь. — А навіщо тобі таке яскраве забарвлення?

— Розумієш, я не хочу завдавати шкоди нікому. Я своїм забарвленням попереджаю комахоїдних, мовляв, обережно, шановні, я не смачний.

— Це шляхétно з твого боку, — визнала Гусінь. — Тепер я розумію, чого тебе називають Сонечком. За твоє добре серце.

ДІЗНАЮСЯ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Маскув́ання — це властивість тварини змінювати або зберігати колір чи форму тіла, яка дає змогу їй злитися з навколишньою природою і стати невидимою для інших тварин.

Шляхétно — порядно, благородно.

- > Про яке сонечко розповідається в казці?
- > Чому Сонечко не відразу помітило Гусінь?
- > Чому Зозуля не звернула уваги на Сонечко?
- > Чому Сонечко має яскраве забарвлення?
- > Що, на твою думку, у цій казці є вигадкою, а що — ні?

> Для чого тварини маскуються?

> Користуючись різними джерелами інформації, проведи дослідження, які тварини є майстрами маскування.

- Прочитай правильно.

Заклопóтано, засвербі́ло, ско́їлось, підхо́плю-
вав, спу́рхнула.

Анна Рибалка

ВОВЧИК І СОНЕЧКА

Маленький сірий Вовчик жив у величезному лісі. Неподалік була простора галявина, на якій він любляв бавитися із друзями.

На галявині росла сила-силénна яскравих жовтих квітів, схожих на маленькі сяючі сонечка. Над ними кружляли барвисті метелики й заклопóтано гули бджоли.

Одного разу Вовчик побачив, що сонечка зникли. Не залишилося жодного. Натомість із трави визирали білі круглі квіти.

— Як же вони встигли вирости за ніч?! — здивувався Вовчик.

Він торкнувся квітки лапою, потім понюхав її. Враз у сіроманця засвербі́ло в носі, й він голосно чхнув. Що тут ско́їлось! Із білої квітки вмить спу́рхнула хмара пушинок, які весело закружляли в повітрі.

Оце так розвага! Вовчик зрадів. Він бігав між квіток і голосно дмухав на них:

— Ф-ф-фу-у-у-у! Ф-ф-фу-у-у-у!

У повітря злітали пушинки, і їх підхо́плював вітер. Так малий і гасав увесь день, доки мама не гукнула його вечеряти.

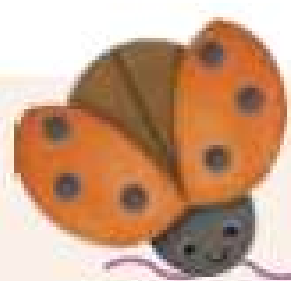
— Де ти бавився сьогодні? — запитала вона.

Вовчик розповів, що з їхньої галявини зникли квіти-сонечка. Натомість вирости нові, білі квіти. Вони такі потішні: варто подмухати — зразу й розлітаються.

— Це ті самі квіти, кульбабки, — пояснила мама. — Спершу вони жовті, а потім білі. А на отих пушинках, що розлітаються в повітрі, є насінини. Де вони упадуть на землю, там наступного року виростуть нові кульбабки.

Після смачної вечері Вовчик умився, вклався в ліжечко й умить заснув. Тієї ночі йому наснилося, ніби він бігає галявиною, ловлячи білий пух на льоту. Це був чудовий сон!

- > Хто головний персонаж казки? Яким ти його уявляєш?
- > Де любив гратися Вовчик зі своїми друзями?
- > Які квіти росли на галявині?
- > Із чим порівнюють у казці кульбабки? Знайди і прочитай речення, у якому про це розповідається.
- > Що сталося з яскравими жовтими квітами?
- > Що, на твою думку, у цій казці є вигадкою, а що — ні?

ПІЗНАЮ ЛІТЕРАТУРНІ СЕКРЕТИ

Текст, який ти зараз прочитаєш, називається **науково-пізнавальним**.

У науково-пізнавальних творах ти можеш прочитати про різні відкриття й винаходи, про загадки космосу, таємниці природи, про цікаві факти із життя рослинного і тваринного світу.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Поміркуй, які букви «заховалися». Прочитай спочатку слова, а потім усю загадку Людмили Панченко.

Х☉ч був☉ю част☉ битий,
але з☉всім не с☉рдитий.
Я стриба☉, вес☉люся!
Відг☉даєте, як зв☉ся?

- Прочитай правильно.

Стрибу́чий, використо́вувала, знаряддя́м, найпоши́реніших, закінчува́лися, дотри́мувалися, пластма́совий, ма́йданчиках.

Із журналу «Малятко»

ЗВІДКИ ВЗЯВСЯ М'ЯЧ

Ну що за літо без м'яча! Рухливий, стрибучий, він, здається, так і проситься, щоб із ним погратися. І ти залюбки біжиш із цим витівником у двір, на зелений моріжок чи спортивний майданчик. А відомо тобі, звідки взявся м'яч? І яким він був колись, у давнину?

Перші «м'ячі» створила сама природа. Давня людина складала біля свого житла округлі камінці чи шматки деревини й використовувала їх, коли оборонялася від хижаків. Поступово кам'яні та дерев'яні «м'ячі» стали спортивним знаряддям.

Уявляєш, як то нелегко й ризиковано було грати кам'яним м'ячем!

Різні народи виготовляли м'ячі з різноманітних матеріалів: скручували із ганчір'я, плели з очерету, вирізали з дерева. Згодом м'ячі навчилися робити зі шкури тварин. Їх набивали піском, соломою, пір'ям. Пізніше з'явилися гумові м'ячі, які почали надувати повітрям. Вони легко підскакували від удару.

Батьківщиною сучасного м'яча вважають Англію. М'яч — англійською — ball (бол). Звідси і назви найпоширеніших ігор із м'ячем: футбол, баскетбол, волейбол.

З'явилися ці ігри кілька сотень років тому. Спочатку вони нерідко закінчувалися бійкою — адже гравці не дотримувалися ніяких правил. Через це якось король Англії навіть заборонив гру в м'яч. Ще й наказав кидати до в'язниці не лише гравців, а й навіть тих, хто дивився цю гру. Та навіть страх покарання не зміг побороти любові до веселої гри. Довелося її знову дозволити, але

ввести строгі спортивні правила. А потім з'явилися і с'удді-арбітри.

Коли європейці почали оселятися в Америці, місцевим жителям — індіанцям — дуже сподобались ігри з м'ячем. Але великий м'яч був для них символом Землі, Сонця і Місяця. Тож бити по ньому руками чи ногами вони не наважувалися. От і придумали маленький м'ячик і ракетки до нього. Так набула популярності ще одна гра в м'яч — теніс.

У теніс грають на великих майданчиках. А китайці вигадали гру з м'ячем і ракетками на столі. І м'ячик тут пластмасовий, а ракетки дерев'яні. Гра називається «пінг-понг».

М'яч для р'егбі та америкáнського футболу витягнутий, наче диня. У цій грі дозволяється штовхання та борюкання. Форма м'яча найзручніша для його утримання в такій колотн'єчі.

Серед сучасних ігор у м'яч для дорослих — мотофутбол. Великий шкіряний м'яч ганяють на мотоціклах.

- > Якими були перші м'ячі?
- > Що нового ти дізнався / дізналася про м'яч? А про ігри з м'ячем? Підтверджуй відповідь рядками з тексту.
- > Що тебе в розповіді здивувало?
- > Переглянь текст. Скільки в ньому абзаців?
- > Прочитай абзац, який складається із одного речення.
- > Знайди і прочитай опис м'яча для американського футболу. У якому абзаці міститься це речення?
- > Хто придумав гру теніс? У якому абзаці про це йдеться?

ДОВКОЛА СТІЛЬКИ Є КРАСИ!

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Ранко́вому, жовтогрудка, розтулі́вши.

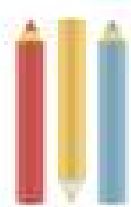
Лідія Компанієць

У ЛІСОЧКУ

У ранко́вому лісо́чку
примі́чаю я усе:
он метелик вигнув крила,
он цвіте ромашка біла,
он бджола медок несе;
он стриба по гілці прудко
дивна пташка-жовтогрудка
і виспівує пісень.
Розтулі́вши сині́ о́чки,
лісові дзвенять дзвіночки:
— Добрий ранок!
Добрий день!
Дзень-дзелень!
Дзень-дзелень!

- > Кого і що поетеса побачила в ранковому лісі? Що почула?
- > Яку ти уявив / уявила картину за прочитаним віршем? Чи точно зобразив художник те, що побачила поетеса?
- > Як можна побачити красу й дива навколо себе?
- > Розкажи про казкову красу, яку ти побачив / побачила, відпочиваючи серед природи чи спостерігаючи за нею.

- Прочитай правильно.

Дослухається, спостерігати, недовіжливо, чемно, пригорщею, скаламучену, відчуваючи.

Ніна Вернигора

ДИВО У ДОЛОНЬКАХ

Марічка й Тетянка — рідні сестри. Тільки Марічка — старша, до школи ходить, аж у другий клас. Тому й повчає шестирічну Тетянку, як чемно поводитися. Тетянка часом дослухається до порад, а часом — ні.

Якось пішли вони до озера. Тетянка взяла довжелізну палицю та й заходілася по воді пліскати. Цікаво їй спостерігати, як на всі боки розлітається ряска та колами розходяться хвильки.

— Тетянко, ти велику шкоду робиш, — зауважила Марічка.

— Не вигадуй! Яка може бути шкода з того, що вода гойдається?

— Ти ніщиш ряску, а там живуть різні водяні істоти.

— Де вони, ці твої істоти? — недовіжливо спитала Тетянка, відкинула палицю, присіла і зачерпнула пригорщею скаламучену воду.

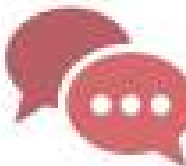
Вода поволі скапувала між долоньками. І Тетянка раптом побачила малісенького равлика, що вчепився до корінчика рясочки. І якогось черв'ячка — він тривожно звивався, відчуваючи,

що лишається без води. І кілька ікріночок на зеленому клубочку моху.

— Бачиш, Тетянко, — дорікнула Марічка, — у твоїх долоньках справжнє диво — жива природа. І зараз через твою необачність вона може загинути.

Тетянка обережно присіла, опустила долоньки у воду й легенько розвела їх. Вона була добра дівчинка. І їй зовсім не хотілося руйнувати живу природу.

- > Де відбувалася описувана подія?
 - > Між ким в оповіданні відбувався діалог? Хто почав розмову? Про що вони говорили?
 - > Що тобі відомо з тексту про дівчаток?
 - > Кого побачила Тетянка у своїх долоньках? Прочитай абзац, у якому про це розповідається.
- > Над чим змушує замислитися це оповідання?
- > Поставте одне одному запитання за прочитаним текстом.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Розхлю́пуючи, скі́млив, розума́ха, супро́воджував, Пуща́нському, розгалу́жується.

Валентина Бондаренко

РОЗУМАХА

Був холодний зимовий день. Кріхітний білий песик сидів на трамвайній зупинці й тоненько скі́млив. Дядечко Юрко присів біля песика:

— Ну і що мені з тобою робити?

Наближався трамвай, тож дядечко підняв тремтячу білу грудочку й **сховав** під куртку.

Вдома випустив на кухні й налив молока у блюдце. **Голодний** цуцик почав **жадібно** **хлебтати**, розхлю́пуючи молоко на всі боки. А далі рожевим язичком злизав усе, що було на підлозі.

— Ти бач, який розумаха! — засміявся господар. — **Живи з нами!**

До літа Розумаха **підріс**, знав потрібні команди й **супроводжував** дядька Юрка всюди: на риболовлю, по гриби, по суніці. Одне слово, **знав усі стежки** в Пуща́нському лісі.

Якось уся сім'я **збирала** шипшину в молодому сосняку. Поки дорослі оббирали великий кущ, семилітня донечка пішла шукати рясніший та й **заблукала**.

Стала гукати маму. А коли побачила, що далі стежка розгалу́жується на дві, **розгубилась** і **заплакала**. Та все ж повернула ліворуч. Раптом поперек стежки ліг... Розумаха!

— Розумашко, ти мене **знайшов!** — **зраділа** дівчинка. — **Ходім удвох!**

Але **песик** знов ліг поперек стежки. Потім **ухопив** дівчинку за штанці й **потягнув** праворуч. Уже за кілька хвилин донечку обіймала налякана матуся. А Розумаха, щасливий тим, що сім'я знов укупці, бігав колами й заливався, мов дзвіночок.

- > Коли й де дядечко Юрко знайшов песика? Чи можна сказати, що вони стали друзями? Що про це свідчить?
- > Який віпа́док стався в лісі? Як усе почалося і чим закінчилося?
- > Які здібності виявив песик?
- > Доведи, що прочитаний твір є оповіданням, а не казкою.
- > Перекажи оповідання за виділеними в тексті словами.

ВЧУСЯ ВПРАВНО ЧИТАТИ

- Прочитай правильно.

Узбе́режжя, розкида́ючи, шка́ралу́пки, черепа́шеня́, замі́слилося, риба́льських, спра́вжньою.

Послухай вірш **Анни Павле́нко** «Кіт-рибалка».

- > Чи вдалося коту зловити рибку? Чому?
- > На́зви яких риб згадуються у вірші?
- > Що ж зловив кіт?
- > Як ці речі потрапили у ставок?

Леся Кічура

ЯК МОРСЬКІ ТВАРИНИ ОКЕАН РЯТУВАЛИ (Скорочено)

Того дня вітер неспішно котив хвилі, а сонечко лагідно пригрівало рожеву скелю на піщаному узбережжі. Раптом пісок біля скелі заворушився. З-під нього, розкидаючи шкаралупки яєць, вилізли маленькі черепашки і швиденько подалися до води.

— Пам'ятаєте, що нашіптувала нам матуся, коли ми ще зростали в яєчках? — запитало

черепахення, яке вілупилося першим, і, отже, почувалося старшим.

— Щойно з'явимося на світ, прямувати до води, добре навчитися плавати й уникати небезпек, — відповіли декілька голосів.

— Тож гайда! Але майте на увазі: морська хвиля рознесе нас урізнобіч. Аби вернутися потім додому, слід пам'ятати: ми родом із гнізда біля рожевої скелі. Вона одна така на узбережжі, казала матуся.

Тієї ж миті набігла хвиля й понесла малечу в море. Старше черепахення опинилося найдалі від усіх. Скільки цікавинок побачило воно в мандрах: корали, водорості, риби, молюски, морські тварини... Та рідний берег не забувався.

Якось черепахення зустріло велику черепаху і запитало в неї:

— Підкажіть, будь ласка, тітонько, як мені дістатися додому, до рожевої скелі?

— Склея ця далеко, — відповіла черепаха. — До того ж, люди неймовірно забруднили море. Навряд чи ти допливеш...

— А хіба нічого не можна вдіяти? — замислилося черепахення, і малюк почав рятувати океан. Щоразу, як траплялося йому на очі якесь сміття, він стягував його до купки і пакував у мішок чи сітку, яких у водах було багато. Не раз йому довелося рятувати морських мешканців, що застрягли плавниками, дзьобами та хвостами у смітєвих пастках.

Про добрі справи малої черепашки дізналися медузи, морські коники, восьминоги, акули та дельфіни, моржі, пінгвіни, білі ведмеді. І всі долучилися до порятунку морських просторів.

Відтоді у рибальських селищах, на берегах люди стали помічати, як мешканці морів очищають свої води. Про цю неймовірну подію написали в газетах, говорили в телевізійних новинах та на радіо.

Соромно людям стало за свою поведінку. І вирішили вони більше ніколи не засмічувати світовий океан.

А черепашеня виросло справжньою дорослою черепахою. Воно багато мандрувало, бачило чимало див, та завжди радо поверталось до свого улюбленого місця, до рожевої скелі.

- > Хто головний персонаж твору?
 - > Яку добру справу започаткувало черепашеня?
 - > Знайди в тексті назви тварин, які долучилися до порятунку океану.
- > Яку проблему порушено у творі?
- > Що ви можете зробити для збереження чистоти нашої планети?

ЧУДО ІЗ ЧУДЕС

Чудеса бувають різні, це відомо всім,
і, звичайно ж, їх на світі більше, аніж сім.

Чудеса, повір, повсюди — тільки придивись.
Ну скажи, хіба не чудо — птах, що лине в вись?

А хіба не диво-дивне — квіточка мала,
що у місті з-під асфальту раптом проросла?

Та повір, найбільше, друже, чудо із чудес
те, що ми живемо в світі, повному чудес!

> Які дива помітив поет навколо себе? Що він вважає найбільшим дивом?

> Спробуйте продовжити перелік див, які вас оточують.

Наталка Поклад

ПРИДИВИСЬ ДО ЛІТА

Бачиш? Бачиш?

Коник скаче,

а у небі хмарка плаче...

Бачиш — квітка зацвіла

і всміхнулася бджола.

Жук-рогач летить кудись,

пташка креслить кола...

Каже літо: — Придивись —

повно див довкола.

> Про які дива розповідає поетеса?

> Будь спостережливим / спостережливою! Цікаво, скільки див ти зможеш помітити під час літніх канікул.

ЗМІСТ

Любі школярики і школярочки!	3
------------------------------------	---

ПРОЩАВАЙ ЛІТЕЧКО, — ВЧИТИСЯ ЧАС!

<i>Василь Діденко. Вересневе сонечко</i>	4
 <i>Лідія Гольонко. Дорослий</i>	4
<i>Анатолій Костецький. Головна професія</i>	5
<i>Маргарита Сурженко. Їжачок Буль – школяр</i>	6
 <i>Сашко Дерманський. Винахідник</i>	11
<i>Сашко Дерманський. Коли вчителя немає</i>	12
<i>Василь Чухліб. Малюнок на вільну тему</i>	13
<i>Дженніфер Мур-Маллінос. Якщо вчитися важко (уривок)</i>	17

ХТО КНИЖКИ ЧИТАЄ, ТОЙ БАГАТО ЗНАЄ

<i>Наталка Поклад. Книжковечір</i>	20
<i>Нузет Умеров. Про книжку</i>	21
<i>Василь Сухомлинський. Усі книжки гарні</i>	22
 <i>Любов Сердуніч. У бібліотеці</i>	24
<i>Лоренц Паулі. Лисичка йде до бібліотеки</i>	24

БАРВИСТІ КОЛЬОРИ ОСІННЬОЇ ПОРИ

<i>Катерина Перелісна. Золота осінь</i>	29
<i>Анатолій Костецький. Осінній клен</i>	30
<i>Володимир Кравчук. Щедра осінь</i>	30
<i>Марійка Підгірянка. Прийшла осінь</i>	31
<i>Тамара Коломієць. Вітрисько</i>	33
 <i>Юрій Старостенко. Хто ж винен?</i>	34
<i>Аркадій Музичук. Горобці</i>	34
<i>Тамара Коломієць. На галяві</i>	35
<i>Наталя Остапенко. Господиня Осінь</i>	36
<i>Наталя Забіла. Осінні листя</i>	38
<i>Олена Пчілка. Садок марніє потихеньку</i>	39
<i>Вадим Скомаровський. Лісова колиска</i>	40
<i>Ліна Костенко. Березовий листочок</i>	41
<i>Петро Сорока. Гра</i>	42
<i>Віктор Терен. Осінь</i>	42

ЕНИКИ-БЕНИКИ ЇЛИ ВАРЕНИКИ

 <i>Народна пісня. Ой ходить сон коло вікон</i>	43
<i>Світлана Жук. Татова колискова</i>	43
 <i>Народна пісня. Грицю, Грицю, до роботи</i>	44
<i>Українська народна пісня. Зайчику, зайчику</i>	44

<i>Народна творчість. Іди, іди, дощику</i>	45
<i>Народна творчість. Сонечко, сонечко</i>	45
<i>Народна творчість. Котилася торба</i>	46
<i>Народна творчість. Тікав заєць через міст</i>	46
<i>Людмила Савчук. Захотіли серед хати</i>	47
<i>Анатолій Григорук. Трое рибалок</i>	47
<i>Народна творчість. Дві подружечки зажурилися</i>	48
<i>Народна творчість. Подивися просто в очі</i>	48
<i>Юлія Хандожинська. Мирилки</i>	49
<i>Прислів'я</i>	49
<i>Скоромовки</i>	50
<i>Олена Лоза. Кріп</i>	50
<i>Ліна Біленька. Чижі й коржі</i>	50
<i>Загадки</i>	51

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ КАЗОК ПРО ТВАРИН

<i>Українська народна казка. Лисичка і Журавель</i>	53
<i>Українська народна казка. Ведмідь і павучок</i>	56
 <i>Болгарська народна казка. Вовк і сорока</i>	58
<i>Шотландська народна казка. Лисиця і яструб</i>	59
<i>Юрій Ярмиш. Лісова пригода</i>	61
 <i>Галина Малик. Чому равлик ховається</i>	63

БІЛИМ СНІГОМ ЗАСТЕЛЯЄ СТЕЖЕЧКИ ЗИМА

<i>Віра Паронова. Йде зима</i>	64
<i>Микола Сингаївський. Білі черевички у зими</i>	65
<i>Ксенія Бондаренко. Господарочка Зима</i>	66
<i>Ніна Даценко. Зниклий мішок</i>	67
<i>Оляна Рута. Чобітки для Сніжинки</i>	70
<i>Народна творчість. Колядин, колядин</i>	72
<i>Любов Шостак. Колядка</i>	73
<i>За Алісою Коломієць. На Святвечір</i>	73
<i>Народна творчість. Щедрий вечір, добрий вечір</i>	74
<i>Народна творчість. Сію, вію, посіваю</i>	74
<i>Зірка Мензатюк. Новий рік</i>	75
 <i>Ольга Зубер. Новорічне диво</i>	77
<i>Єлизавета Гуменко. Зимові радощі</i>	78
<i>Анна Рибалка. Дивовижний снігопад</i>	79
<i>Марія Чумарна. Як зайчики зимували</i>	82
 <i>Ольга Зубер. Смачний носик</i>	84

МОЯ РІДНА БАТЬКІВЩИНА МАЄ НАЗВУ УКРАЇНА

<i>Олесь Лупій. Дорожчої нема</i>	85
<i>Наталка Поклад. Прапор</i>	86

<i>Наталка Поклад. Герб</i>	87
<i>Народна творчість. Як Оксана вербою стала</i>	88
<i>Анатолій Григорук. Дивовижні імена</i>	90
<i>Володимир Верховень. Українська мова</i>	92
<i>Зоряна Живка. Пес Патрон (скорочено)</i>	93
<i>Тетяна Строкач. Щира подяка вам, наші герої!</i>	97
<i>Оксана Криворучко, Анна Загорська. Тепло на душі</i>	98

ЗУСТРІЧАЙМО ВЕСНОНЬКУ!

<i>Йонас Авіжюс. Зима тікає</i>	100
<i>Леся Вознюк. Зустрічаймо весноньку</i>	102
<i>Леся Вознюк. Весняний струмок</i>	103
<i>Леся Українка. Пісенька весняної води</i>	104
<i>Катерина Перелісна. Весна</i>	105
<i>Тарас Шевченко. Встала весна</i>	106
<i>Надія Кир'ян. Котики</i>	107
 <i>Юрій Старостенко. Повінь</i>	109
<i>Зірка Мензатюк. На чому тримається світ</i>	110

МОГО ДИТИНСТВА СОНЯЧНА КРАЇНА

<i>Аліна Туз. Про Михася та Люка Скайвокера</i>	113
<i>Дженніфер Мур-Маллінос. Я все зможу! (уривок)</i>	115
<i>Оксана Кротюк. Пластиліновий песик</i>	118
 <i>Аніта Майданюк. На іменини до Галини</i>	120
<i>Оксана Радущинська. День народження (уривки)</i>	120

КОЖНА ПРИГОДА – ДО МУДРОСТІ ДОРОГА

<i>Оксана Павлова. Якби я мав такі кросівки</i>	124
<i>Всеволод Нестайко. Кревет Вася</i>	127

ДОПИТЛИВИМ ДІТЯМ ПРО ЦІКАВЕ У СВІТІ

<i>Микола Возіанов. Сонечко</i>	130
<i>Анна Рибалка. Вовчик і сонечка</i>	132
<i>Із журналу «Малятко». Звідки взявся м'яч</i>	134

ДОВКОЛА СТІЛЬКИ Є КРАСИ!

<i>Лідія Компанієць. У лісочку</i>	137
<i>Ніна Вернигора. Диво у долоньках</i>	138
<i>Валентина Бондаренко. Розумаха</i>	139
 <i>Анна Павленко. Кіт-рибалка</i>	141
<i>Леся Кічура. Як морські тварини океан рятували (скорочено)</i>	141
<i>Сашко Дерманський. Чудо із чудес</i>	144
<i>Наталка Поклад. Придивись до літа</i>	144

